

Hiše in ljudje pod mestom

Pod mestom, 1864
Vir: slikar Marcus Pernhart

V letih 1869 in 1870 so gradili takrat Rudolfovo (danes Gorenjsko) železnico. Zgornji del Podmesta se je takrat popolnoma spremenil, saj so morali podreti nekaj (v tistem času večinoma lesenih) zgradb. Ker so bile podrte stare stavbe, so lastniki zgradili nove – vsi bolj proti reki Savi.

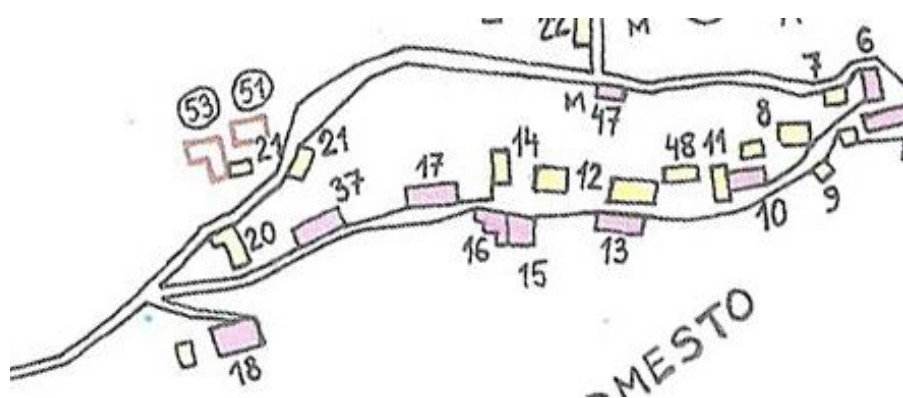
Pod mestom – pri Savi, 1864
Vir: slikar Marcus Pernhart
Op.: Na sliki sta Ribčeva hiša (ob Savi) in Srednekova kajža.

Pod mestom, 1870

Vir: fotograf Jean Baptist Reiner (arhiv Leopold Kolman)

Op.: Povsem na desni se vidita Peterček in Projarca (gostilna Dernič), nato Kovač, spodaj (pod starim mostom) pa Firbar, Ledrar in Wagner ter čisto spodaj Mlakar.

Pod mestom – pred železnico

Vir: Karta regulacije Save 1807 (ARS) in Franc. kataster 1826 (risba J. Sinobad)

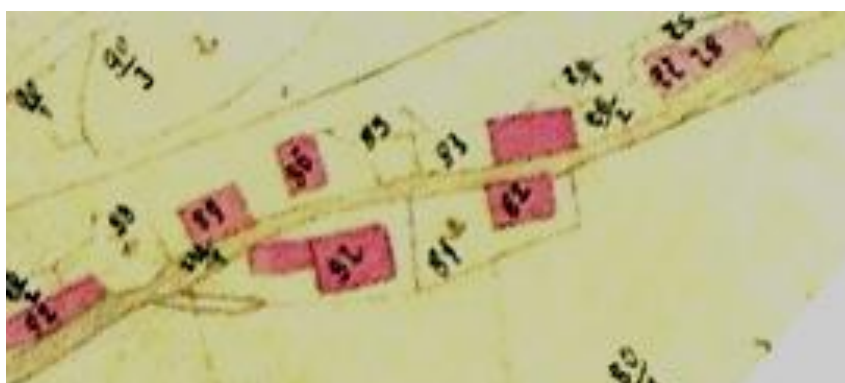

Podmesto, 1893
Vir: DAR (Ažbe Toman)

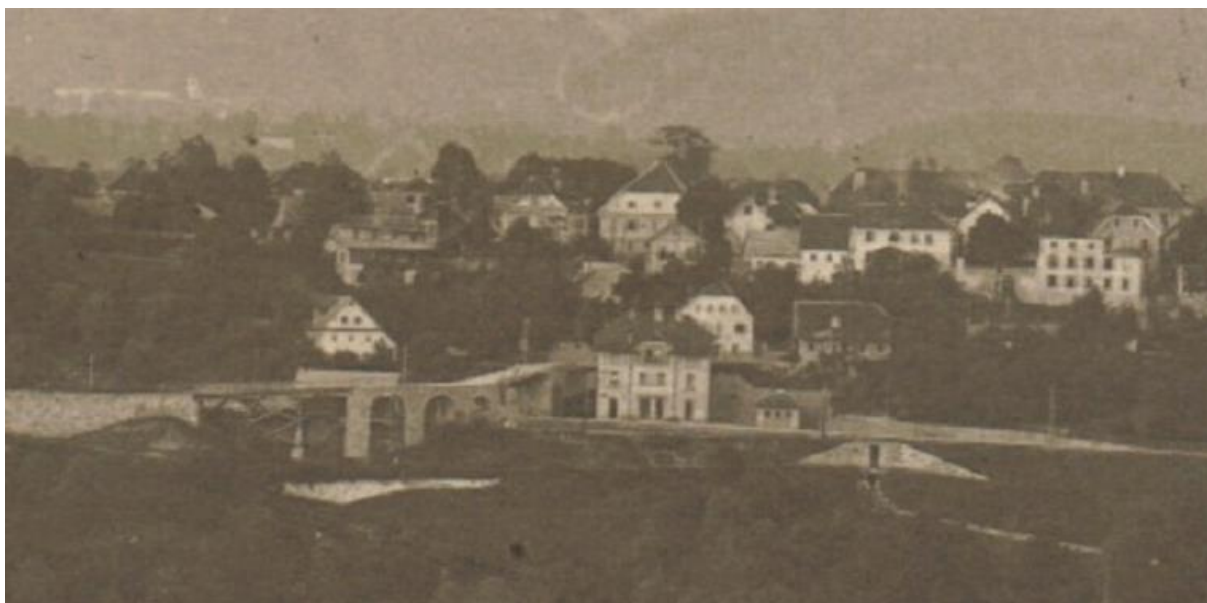
Podmesto, pred 1900
Vir: arhiv Gregor Kobler (detajl)

Op.: Na Rojčevi risbi Podmesta se lepo vidi vlak pred vahtnico in tunel (desno).

Pod mestom, 1902
Vir: Karta gradnje vodovoda

Op.: Na karti (od desne proti levi) je najprej poslopje skladišča, ki je bilo na Železniški postaji. Sledita hiši Pr' Andrej' in Pr' Janč. Spodaj je Ledrar in levo Griželj ter nad njim Foj.

Pod mestom, od. 1921

Vir: arhiv Rajko Jagrič

Op.: (od leve): Kovač (d. podrto), stavba ŽP, Projarca in Cengle.

Pod mestom, ok. 1975

Vir: USnS

Op. (od leve): Žemlar, Projarca, Cengle / kolodvor, stopnišče

Pod mestom, 1994

Vir: Gorenjska A-Ž

Op. (od leve): Kovač (d. podrto), Žemlar, Projarca, Cengle / Kolodvor s stopniščem

**Predmesto št. 3 - Peterček (lastniki Varl Janez 1826, Varl Matevž 1868) / ....
Cementarjeva hiša / Pr'Cengletu (lastnik Cengle Andrej ok. 1900 – ok. 1930,
Cengle Oskar ok. 1930) – Pri Cengletu - Cesta svobode št. 7.**

Cengle Andrej (roj. 1878 – um. 1931). Poroka z Marijo (roj. 18. 10. 1871 – um. 30. 1. 1962).

Cengle Oskar (roj. 2. 4. 1904 – Mauthausen, 25. 10. 1944).

Cengle Marjetica (roj. 1909 – um. 1917).

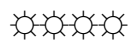
Slovenski narod, 11. 3. 1899

Pred Cengletovo hišo, ok. 1935

Vir: DAR

Op.: Na fotografiji so vidne cevi, ki jih je izdeloval Cengle.

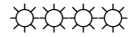

**Predmesto št. 49 – Projarca (lastnik Jožef Stragineg, Klander Henrik), gostilna
Dernič (od 1835) ... / Cesta svobode št. 8 (najemnik Jeglič Boris – pralnica
Suzy)**

Hiša je bila zgrajena pred letom 1830. Prejšnji lastnik je bil pivovar Jožef Stragineg, novo hišo pa je sezidal Henrik Klander. Leta 1835 je bila v hiši gostilna Dernič (verjetno v najemu).

**Okrepčevalnica Dornič, ok. 1960
Vir: DAR (detajl)**

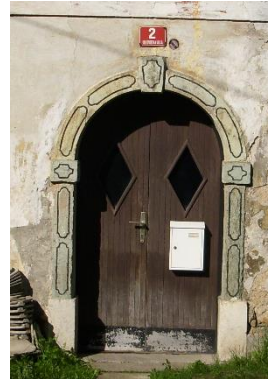

Predmesto 2 – Murenček (lastnik Pretner Jožef, 1826), Žemlar (lastnik Mihelač Jožef). / Kolodvorska 2.

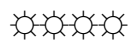

**Žemlar, spodaj »vodnjak«
Vir: arhiv Brane Kukič – Kuka (detajl)**

Žemlar, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak (DAR)

Predmesto št. 6 – Kovač (lastnik Warl Casper, 1743-1850, lastnik Varl Anton, 1826, 1868 ... lastnik Jeglič Franc, po 1945) / Pr' Muleju - Cesta svobode št. 6 (danes podrto).

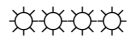
Kovačeva hiša ob starem lesenem mostu, 1893
Vir: Foto Benedikt Lergetporer (DAR – detajl)

Stara kovačija, ok.. 1960
Vir: DAR (detajl)

Pri Kovaču je umrla stara mati in sinova Francelj in Ivan. Hišo so podrli, na tistem mestu je zdaj cel teden prazno parkirišče, le na jesen ob robu rodi hruška.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

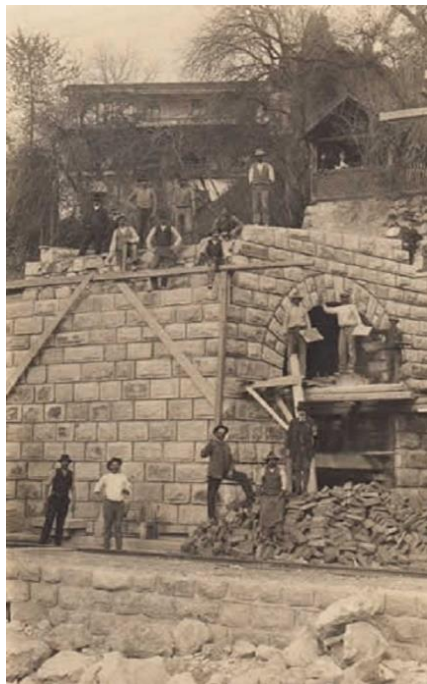

Predmesto št. 43 – Rabič (lastnik Rabič Ignac 1826), Farbar (lastnik Pleničar Jožef 1868). Podrto pri gradnji železnice leta 1870. / ... **Kolodvor / Cesta svobode št. 9**

V tej hiši je bila pred letom 1800 barvarna, katere lastnik je bil Fortunat Varl (*30. 6. 1793 – 20. 12. 1845). Hiša je stala nekje na območju današnje železniške postaje in je, prav tako kot Pirčeva, nosila ime »Farbar«. / **Vir: Radovljiški barvarji ...**

Prvo postajališče v Radovljici, 1909
Vir: arhiv družine Sartori-Čebulj

Gradnja betonskega železniškega mostu, 1914
Vir: antikvariat Glavan

Kolodvor, ok. 1915

Vir: DAR

Op.: Hiša je stala nekje na tem mestu!

(Verjetno) Farbarjeva hiša, 1864

Vir: Marcus Pernhart

Op.: Podrto ob gradnji železnice 1870!

Obnavljajo postajo Radovljica - Železniška postaja v Radovljici je imela včasih pomembnejšo vlogo kot danes. Nekdaj je ta postaja imela odpremišče, kjer so nakladali in razkladali vagoni. Zdaj pa je namenjena v glavnem potnikom. Lepo postajno poslopje pa je z leti začelo izgubljati bogat in privlačen videz. Zato so se v Železniškem gospodarstvu odločili, da ga obnovijo. Delavci iz Kranja naj bi prenovo poslopja končali do maja letos / (bb)

Vir: Gorenjski glas, 11. 4. 1989

Odpremni tir, 1918
Vir: bildarchivaustria

Kolodvor Radovljica, ok. 1930
Vir: arhiv Boštjan Lavrenčak

Pr' Andrejc (lastnik Zupan Franc), Pr' Štajar / ... (lastnik Anton Zupan, lastnik Slovenske železnice, od 1987) / Cesta svobode št. 10. / Danes podrto.

Oglas mizarja Franca Zupana, 1941
Vir: Slovenčev koledar

Pr' Andrejc / Pr' Štajar, 2000
Vir: Med Jelovico in Karavankami (Radovljiški zbornik)
Op. (od leve): delavnica mizarske delavnice, Pr' Andrejc in Jančk.

Andrejc (Štajar), Jančk (Firbar) in Ledrar
Vir: arhiv družine Resman

Srednjeveško mesto Radovljica umira. Morda ne bo odveč, če na začetku naštejemo nekaj srednjeveških objektov, ki jih je z obličja zemlje izbrisala, ali pa jih bo v kratkem, nepremišljenost občinskih oblastnikov, ki kar naprej izmenjujejo občinske stole, za seboj pa puščajo zevajočo praznino preteklosti. Kmalu po vojni so porušili t. i. abacijo - obzidje grajskega vrta, neznano kam so izginile glave iz strebišč grajskega parka, za tem so po vrsti padale sledeče zgradbe: kmetijska zadruga, Trelčeva domačija, Thurnova vrtnarija, Zupanova domačija, Jegličeva hiša, tik pred samozrušenjem so Ledrarjeva in Zupanova hiša s tišlarijo pod mestom, dosti bolje se ne godi niti mestnim hišam na Linhartovem trgu, v Donici in Predtrgu. Skratka, srednjeveška Radovljica umira. ... / Mag. Mirko Macher

Vir: Gorenjski glas, 30. 3. 1999

Zupanova delavnica in domačija je bila od železnice odkupljena leta 1987 ali 1988. Takrat je železnica prvič odkupovala zemljišča za drugi tir Ljubljana – Jesenice.

Vir: Napisal Franci Valant, p. d. Benč

Pri Andrejcu so umrli stara mati, Janija je povozil vlak. Šimel je šel od hiše, gospodar in gospodinja v novo hišo v polje, od tam k Blažku. Drugi otroci po svoje, na domačiji je ostal Tona, ki se je po potresu iz Skopja vrnil bolan. Ko je bil boljši, je po smetišču nabiral hrano in redil prašiče, ko se mu je poslabšalo, je sedel v stolu za »štrepo« in čakal boljših časov. Nekega dne ga je, ležečega ob stolu, opazil strojevodja. Poklical je urgenco, ponj so pridirjali z rešilcem in ga s helikopterjem peljali v Ljubljano, kjer so s CT ugotovili, da je zakravel v možgane. Tako je bil edini Podmeščan, ki se je peljal s helikopterjem, a že mrtev in ni vedel, da se pelje ... Hišo je kupila in porušila železnica, menda za drugi tir.

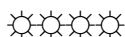
Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Zupanova hiša – pred rušenjem, 2011

Vir: Občina Radovljica

Op.: Porušeno v vaji zaščite in reševanja.

Predmesto št. 13 – Firbar (lastniki Pirc Matija, ok. 1800, Pirc Jakob 1826, Kralj Jur 1868) / Pr' Jančk ... Cesta svobode št. 11.

Matija Pirc (*ok. 1753 / 16. 11. 1808), barvarski mojster, je prišel v Radovljico ok. leta 1793. Od kod je prišel, viri ne poročajo. Najprej je živel v hiši na naslovu Predmesto št. 12, kjer so pred njim imeli barvarsko delavnico Osouniki. Na podlagi podatkov iz Matičnih knjig in »Stanja duš« se je kasneje preselil na naslov Predmesto št. 13, na kar spominja še hišno ime »Firbar«. / **Vir: Radovljiški barvarji ...**

Hiša Cesta svobode št. 11 je »Jančkova hiša«. Janček naj bi bil nezakonski sin od mizarja Zupana. Janček je bil poročen z žensko, ki je bila iz Mojstrane. Z njo je imel dve hčere. Žena je bila med vojno pogrešana. Janček se je še enkrat oženil z služkinjo ki je služila v apoteki. Ona je po smrti Jančka podedovala hišo in vrt (nekje okrog 1960).

Janček je bil znan tudi po tem, daje vse prevoze zase in za naročnike delal z kravo. Imel je močno kravo. Osebno se spomnim, da sem presenečen gledal leta 1950 v našem Mestnem polju, ko je skozi Lisjak prišel mož z vozom, ki ga je vlekla krava. Marjan se spomni, da mu je okrog leta 1955 pripeljal z vozom premog iz Lesc. Na cesti ga ni smel prebrniti (ozka cesta), zato je šel naprej in pri Wagnerju obrnil, šel nazaj do Jančka in šel vzratno z vozom na skedenj ter tam na skednju zvrnil premog.

Vir: Napisala Franci Valant, p. d. Benč in Marjan Golmajer, p. d. Katež

Prej Firbar, kasneje Pr' Jančk, ok. 1910

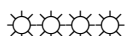
Vir: DAR (detajl)

Pri Jančku je umrl bradati gospodar brez noge, druga žena se je ponovno omožila. Otroci so si drugje zgradili hiše, na dom je ostal le bolj ali manj grenak spomin. Umrli je Justa, od hiše je šla krava, kmalu za njo je šel drugi mož, hiša pa v tuje roke.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Jančk, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak (DAR)

Predmesto št. 15 – Ledrar (lastnik Mali Mihael 1826) + Predmesto št. 16 – Žemlar (lastnik Mihelič Ivan 1826), Korošec (lastnik Resman Blaž 1868), Ledrar (lastnik Janko Resman st. ok. 1890, Janko Resman ml. ok. 1900, Janko Resman ok. 1950, Janez Resman 1997-2012 ... / Cesta svobode št. 13 (lastnik Simon in Ana Resman).

Blaž Resman (*1824, †1899). Usnjar, posestnik. Poročil se je z Marijo Resman.

Janko Resman st. (*1850, †1895). Usnjar, posestnik. Poročil se je s Katarino Resman.

Janko Resman ml. (*1890, †1956). Usnjar, posestnik. Poročil se je z Marijo Resman.

Janko Resman (*1924, †1997). Poročen z Olgo, roj. Jelenc iz Velikih Lašč (*1924, †2014). Leta 1990 sta se oba preselila na Gorenjsko c. št. 10 v Radovljici in od takrat je bila hiša prazna.

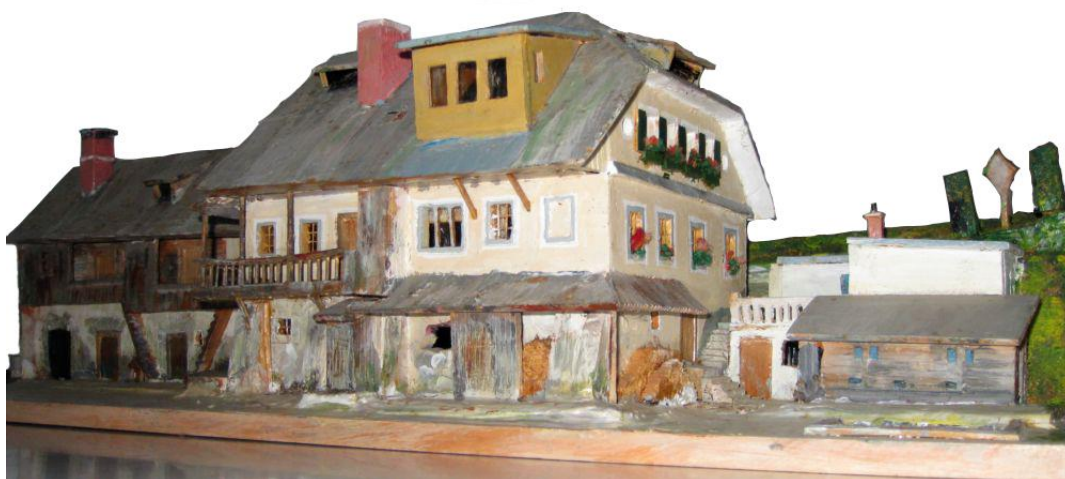
Jože Resman (*1922, †1987). Jože je bil Jankov brat in je le malo časa živel v Radovljici. Umrl je v Domžalah.

Vinko Resman (župan mestne občine Radovljica). Rojen 16. julija 1869 pri Kovaču na Gorici pri Radovljici, umrl 30. decembra 1935 v Radovljici. Do leta 1918 je

bil usnjar pri Ledrarju v Podmestu v Radovljici. Tega leta je opustil posle v usnjarni in se preselil v novo hišo poleg sodišča v Radovljici in postal uspešen trgovec z lesom.
Vir: Vrbnje in Gorica (avtor Tine Rezar, 2002)

Ledrar, 1914-18
Vir: europeana.si

Ledrar, maketa
Vir: arhiv družine Resman

Ledrar
Vir: foto Adi Fink

<p>JANKO RESMAN usnjar RADOVLJICA</p> <p>Prodaja usnja in vseh čevljar- skih in sedlarskih potrebščin. Export surovih kož in čresla.</p> <p>561</p>

Oglas usnjarja Janka Resmana, 1931
Vir: Gorenjska, obrtna ... (Progres Novo mesto)

Rušenje Ledrarjeve hiše, 2005
Vir: arhiv družine Resman

Leta 1989 sta se Olga in Janko Resman preselila na Gorenjsko 10 v Radovljico. V Ledrarjevo hišo so večkrat vlomili in pokradli, kar se je pokrasti dalo, tudi portal vhodnih vrat, ki je bil iz tufa in je bil težak in tudi neroden za ukrasti.

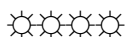
Vir: napisal Simon Resman

... Torej v dveh hišah v pod mestom neprekinjeno živi mladi rod, v eni hiši še živina. ... Pri Ledrarju sva najprej ušla sinova. V šole, da nama bo bolje v življenju! Ko je gospodarja kap, je šla od hiše dekla in živina, čez leto še pram, zadnji konj izpod mesta. Po nekaj letih bolezní sta se odselila še gospodar in gospodinja, Ledrajevina je samevala in propadala. Vanjo so vdrlí mestni mulci, ukradli malo, posvinjali vse. Po gospodarjevi smrti je hišo kupila občina, za cesto je rabila del hleva in dvorišče. Potem se je našel priseljeni piroman in jo zažgal, ostanke so izropali. Nekdo je izkopal podboj hišnih duri, svetinjo, na kateri je pisalo, da je domačijo 1864. leta postavil moj prapraded Blaž Resman, začetnik rodovine. In ostanek zidov se mu ni zrušil za vrat!!!

Zdaj pod mestom gradijo pet in pol metra široko cesto za kroparske dirkače, ki se jim vedno mudi. Mogoče na britof, ker kam bi ta pot vodila drugam? Temu se reče razvoj.

Se še spominjate, kako je zbolelo, ko smo kot otroci hodili bosí in se »pevcnili« ob kakšen kamen?

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Predmesto št. 17 – Griželj (lastnik Meglič Mihael 1826, lastnik Šmalc Šimen 1868) / Pr' Raufenkinar (lastnik Zalokar Miha st. ok. 1980, lastnik Zalokar Miha ml. do 1945, lastnica Zalokar Mara, roj. Avguštin) / Raufenkinar - Cesta svobode št. 12.

Oče gospodarja: Zalokar Mihael (NP). Iz Fortune – Zg. Gorje.

Oče in mati gospodarice: Šmalc Šimen in Meglič Jerca.

Zalokar Mihael (roj. 1853 – um. 1920). Dimnikarski mojster. Poročen z Šmalc Marijo (1863-1947), gospodinjo.

Ana (roj. 1884 – um. 1894)

Marija (roj. 1885 – um. 1885).

Terezija (roj. 1886 – um. 30. 7. 1976)

France (roj. 1888 – um. 1888).

Johanca (roj. 1890 – um. 1890).

Mihael (roj. 1891 – um. 1945). Gospodar – dimnikar. Poročen z Avguština Maro (roj. 1908). Odselila v ZDA.

Marija (umrla stara 7 let)

Slavka (roj. 1934). Živi v ZDA.

Ema (roj. 1893)

Julijana (roj. 1894 – um. 1957). Poročena z Wagner Antonom (roj. 1884 – um. 1966).

Anton (roj. 1923)

Alojz (roj. 1925)

Julijana (roj. 1928)

Mihael (roj. 1927 – um. 1927)

Marija (roj. 1930)

Marijana (roj. 1932)

Ciril (roj. 1895 – um. 1984). Poročen z Ido iz Vrhnike.

Marta

Marija

Veronika

Marija (roj. 1896 – um. 1972)

Jerica (roj. 1898 – um. 1963). Poročena z Zupan Pavlom, p. d. Griželj (roj. 1908 – um. 1969).

Helena

Tončka

Pavel

Mihaela

Jože (roj. 1900)

Alojzij (roj. 20. 10. 1903 – um. 21. 9. 1943 v Velikih Laščah); Sodnik v Velikih Laščah, poročen z vido Hirschman iz Predtrga (na mestu, kjer je bila Almira je bila prej gostilna Hiršman). Kasneje so ga ubili partizani pri napadu na grad Turjak.

Polona (roj. 1. 6. 1934)

Terezika (roj. 23. 9. 1937). Poročena z Janez Fürst.

Jaka Fürst

Katra Fürst

Uroš Fürst (roj. Ljubljana, 19. 6. 1974); dramski igralec.

Marjana (roj. 3. 5. 1944)

Jakob (roj. 1905)

Bogomila (roj. 18. 12. 1908 – um. 20. 3. 2007). Poročena z Zupan Jožem (roj. 1. 11. 1903 – um. 19. 2. 1986).

Jože

Mili

Luka

Miha

Janez
Vir: arhiv družine Zalokar

Vam ponižno vdani dimnikarski pomočniki pri gospodu
MICHAEL ZALOKAR v RADOLCI.

Oglas dimnikarja Miha Zalokarja, 1899
Vir: DAR

Dimnikarski račun – dimnikar Miha Zalokar, 1903
Vir: arhiv Brane Kukič – Kuka

Miha Zalokar st. – predsednik GD Radovljica, 1897-1901

Vir: DAR (razglednica ob 50. letnici GD Radovljica)

Zalokarjevi, ok. 1915

Vir: Pevski spomini Radovljičanke Mile Zupan (MRO)

Op.: Zgoraj (od leve): 1. Terezija (roj. 1886), 2. Ciril (roj. 1895), 3. Marija – »Micka« (roj. 1896), 4. Mihael (roj. 1891), 5. Julijana (roj. 1894; poročena Wagner), 6. Jerica (roj. 1898; poročena Griželj). / Spodaj (od leve): 1. Alojz (roj. 1903), 2. Marija Zalokar, roj. Šmalc, 3. Mila Zupan (roj. 1908), 4. Mihael Zalokar st.

Vir: Terezija Erman

Pr' Raufenkinar, 1914-18
Vir: europeana.si

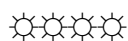

Griželj, ok. 1930
Vir: DAR (detajl)

... Rajfenkenarjeva hiša se je prodala sosеду, gospodarica s hčerjo se je omožila v Ameriko. Tudi novi lastniki niso bili dolgo – enega otroka jim je povozil vlak, starejšega avto, nato so se odselili. Hišo je menda tudi kupila železnica, a še stoji.
Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Griželj / Raufenkinar, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak (DAR)

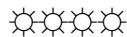

Predmesto št. 12 – Ostenk (lastnik Ostenek Franc 1826), Murenček/gostilna (lastnik Pretner Jur 1868) / Hiša je bila lesena.

Domače ime »Ostenk« je hiša dobila po stari barvarski rodbini Osounik. Na tem mestu so tako delovali barvarji: Luka Osounik (1672-1743), Jožef Osounik (roj. 1711), Jurij Osounik (1758-1827). Kasneje je nekaj let na tem naslovu imel barvarsko delavnico tudi Matija Pirc, ki pa se je nato preselil na naslov Predmesto št. 13 / Vir: Radovljiški barvarji ...

Slovenski narod, 9. 8. 1902
Op.: Ni preverjeno, če je prava hiša!

Predmesto št. 37 – Foj (lastnik Janc France 1826, 1868) / Kvasnek - Cesta svobode št. 14 in št. 16.

Franc Janc je bil klobučar. Svojo obrt je imel prijavljeno na naslovu Predmesto št. 37.

Foj in Griželj / Foj, ok. 1930
Vir: DAR (detajl)

... Pri Foju je umrl gospodar, od hiše je šel Mišo, Švorc; kmalu za njim je umrla mama, otroka sta zgradila hiše v mestu, dom so prodali. Novi lastnik je preko ceste v asfalt izkopal žleb, da bi mu mimovozeči ne škropili fasade. Iz tistega žleba je voda izrila precejšnjo jamo – neko jutro je vanjo zapeljal mladenič, ki se mu je z motorjem preveč mudilo bog ve kam. Ubil se je ob vogalu Tonove hiše, en čevljev je ležal na sredi mostu.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Novi gospodar: Kvasnek - nekaj časa učitelj avtošole, žena prodajalka. Na koncu Fojove hiše je stanoval v zelo majhni sobici in slabih pogojih človek, ki smo ga otroci klicali »Možek« (ker je bil majhne rasti) in je popravljajl čevlje.

Vir: Napisala Terezija Erman

Okrog leta 1979 je bil podrt Fojev skedenj (kjer je danes Jakopičeva garaža), star okoli 300 let. Preden so ga podrli, je prišla arhitektka in popisala in evidentirala kamenje in les podrtega skednja.

Vir: Napisala Terezija Erman

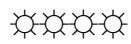
Foj in Griželj, ok. 2010
Vir: Foto Adi Fink (detajl)

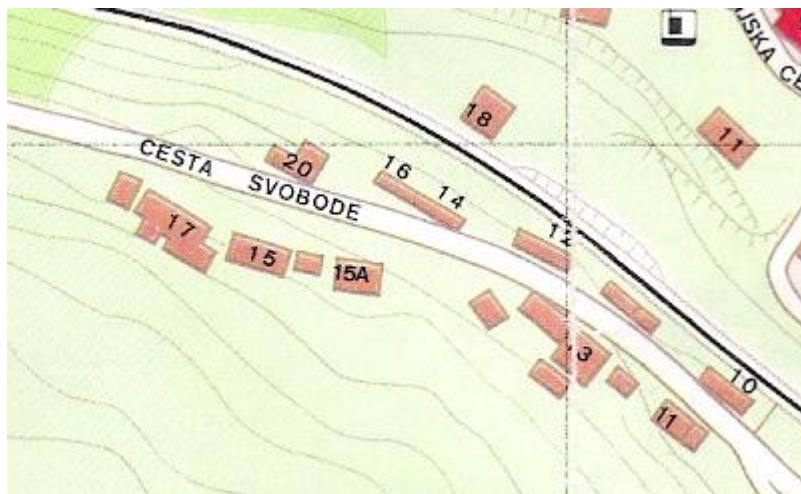
Foj, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak (DAR)

Foj, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak (DAR)

Jakopič (lastnik družina Jakopič, od 1980) / ... [Cesta svobode št. 15/a?](#)

Jakopičeva nova hiša, 1997
Vir: Načrt mesta Radovljica (GURS, detajl)

Hiša nasproti Foja pod cesto, kjer imajo garažo na mestu Fojovega skednja, je last družine Jakopič. Sedaj živi tam Mili Jakopič (Zupan) in je hči Mile Zupan, Rauferekenarjeve. V družini so bili še 4 bratje: Joža, ki je pred upokojitvijo imel čistilnico za usnje nasproti Špara, Luka Zupan, pokojni, Miha Zupan, ki je podedoval hišo Na Pvan in Janez Zupan »Haml«.

Mili (Zupan) in Frenk Jakopič sta živela in delala v Švici, medtem pa zgradila hišo, ki sta jo začela delati približno istočasno kot brat Luka 1978/9. V Slovenijo sta se preselila po Frenkovi upokojitvi. On je umrl oktobra 2016.

Vir: napisala Terezija Erman

Podmesto, pred 1940

Vir: DAR

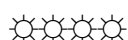
Od leve: Wagner, stari Wagner, Tušek (zgoraj), Foj, Fojev skedenj (spodaj), Ledrar, Raufenkinar (skrito za Ledrarjem), ter Jančk in Andrejč (delno skrito).

Podmesto, ok. 2010

Vir: Foto Toni Štiherle

Zgoraj: Vahtnica. / V sredini (od leve): Tušek, Foj, Raufenkinar, ???, mizarska delavnica (zapuščeno), Ledrar, Jančk in Andrejč.

Predmesto št. 20 – Reman (lastnik Resman Nikolaj 1826, Mulej Janez 1868) / Hiša je bila ob gradnji železnice podrtá. / ... Pr' Drekopekcu (lastnik Miha Zalokar

ok. 1900, lastnik Tušek, ok. 1950) – Cesta svobode št. 20 (lastnik od 1992 Tomaz Vidmar).

Tušek, razpelo in korito Kautar, 1914-18
Vir: bildarchivaustria

Otroška igra pri Kautarju, 1914-18
Vir: bildarchivaustria (detajl)

Wallenburgstrasse 20

Vir: foto Goran Lavrenčak (DAR, detajl)

Op.: Nova lastnika hiše zakonca Vidmar (hišo sta kupila leta 1992) sta pri kopanju na vrtu našla kovinsko tablico s hišno številko iz časa okupacije med drugo svetovno vojno. Zanimivo je, da je ta hišna številka identična številki v franciscejskem katastru (1826), čeprav je bila takrat na tem mestu še lesena hiša.

Tuškova hiša

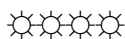
Vir: DAR

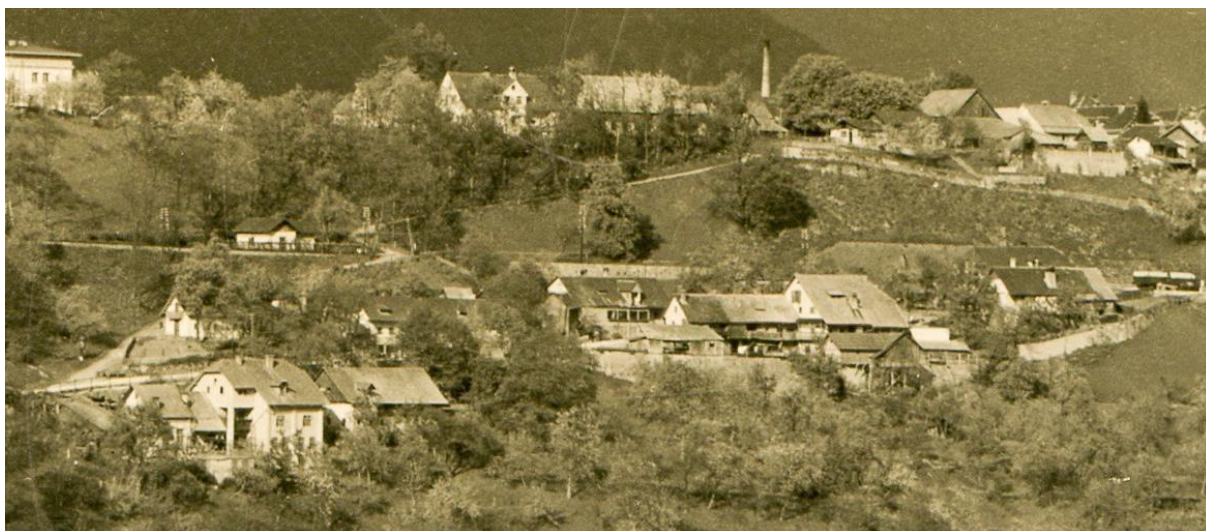
Op.: Na fotografiji je Tušek ob poroki.

Op. 2: Tuškovo hišo naj bi zgradil dimnikar Miha Zalokar (vir: T. Erman).

... Pri Tušku je umrla najprej mama in oče se je ponovno poročil, da bi po odhodu otrok ne ostal sam. Pokopali smo tudi drugo ženo, za njo je šel gospodar.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Podmesto, ok. 1930

Vir: DAR (retuša Adi Fink, detajl)

Od leve: Wagner in stari Wagner, povsem zgoraj Vahtnica, pod njo Tušek, Foj (delno zakrit) in Griželj, spodaj Ledrar, Jančk in (skrit) Andrejč. Zadnja dva imata novejša imena: Pr' Jančk in Pr' Andrejčk.

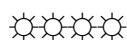
Predmesto št. 21 – Nacet (lastnik Sartori Jožef 1826, 1868). Podrto pri gradnji železnice. / **Vahtnica – Cesta svobode št. 18.**

Na tem mestu se že leta 1743 (Status Animarum) omenja kovačija. Glede na Franciscejski kataster sta bili obe stavbi leseni.

Vahtnica, ok. 1930

Vir: DAR (retuša Adi Fink, detajl)

Predmesto št. 18 – Blažek (lastnik Mulej Klemen 1826, Mulej France 1868) ... Wagner (Wagner Alojz /1853-1941/ ok. 1880, Wagner Anton /1884-1966/, od 1941) /

Pr' Kral - Cesta svobode št. 17 (lastnica Wagner Marija, od 1960, lastnik Jurij Magušar, od 2017)-

Wagner Marijana, roj. Justin (roj. 25. 7. 1840 – um. 2. 9. 1896). Barvar.

Wagner Alojzij (roj. 30. 3. 1853 – um. 14. 1. 1941).

Wagner Frančiška, roj. Arnež (roj. 9. 3. 1866 – um. 24. 8. 1944).

Anton Wagner (roj. 9. 6. 1884 – um. 7. 9. 1966). Barvar in čistilec. Poroka z Zalokar Julijano (roj. 21. 3. 1894 – um. 2. 11. 1857).

Anton Wagner (roj. 1923 – um. 2008).

Alojz Wagner (roj. 1925 – um. 2010).

Marija Wagner (roj. 5. 3. 1930 – um. 28. 1. 2012). Barvarka.

Marjanca Wagner (roj. 1932 – um. 2008).

Julka Wagner.

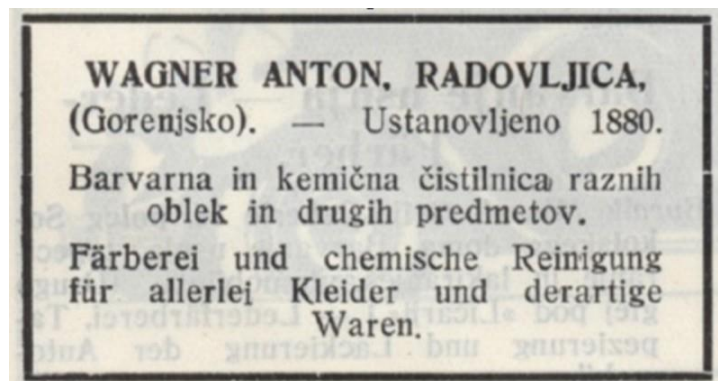
Angela Pintar / posvojenka. Poročena Erman.

Wagnerjeva barvarna je zrasla v hiši Predmesto št. 18, na današnji Cesti svobode št. 17, ko se je v Radovljico ok. 1880 preselil Alojz Wagner (*1853, †1941). V njej so blago barvali in sprva tudi tiskali z ročnimi modeli.

Drugi rod Wagnerjevih barvarjev je bil Alojzev sin Anton (*1884, †1966), ki je delavnico leta 1920 močno posodobil, in začel blago tudi čistiti. Obrti se je izučil od svojega očeta. V Antonovi delavnici je delalo še sedem barvarjev.

Družinsko obrt je nadaljevala tudi Antonova hči Marija (*1930, †2012). Vajeniško dobo je opravila v domači delavnici. Leta 1960 je opravila mojstrski izpit za barvanje in kemično čiščenje ter prevzela obrt. Delavnica je delovala do leta 1990.

/ Vir: Radovljiški barvarji ...

Oglas barvarne in čistilnice Wagner, 1933

Vir: Podrobni seznam ...

Op.: Iz tega oglasa izvemo, da je bilo podjetje ustanovljeno leta 1880.

Wagner Alojz in Anton
Vir: Radovljiški barvarji ...

Barvarna Wagner, ok. 1920
Vir: DAR (detajl)
Op.: Zgoraj Tušek, še višje »vahtnica«, desno Foj.

Pred Wagnerjevo barvarno
Vir: arhiv družine Erman

Wagnerjevi, ok. 1945
Vir: arhiv družina Erman

Na fotografiji so (stojijo od leve): posvojenka Angela (roj. Pintar, por. Erman), Marjanca, Alojz, Anton, Julka in Marija. Sedita: Julijana in Anton Wagner.

Op.: Julijani so pravili »Botika«, ker je bila botra več otrokom.

Vir: prepoznavna Terezija Erman

Hiša sama ima več prostorov. Na levi v pritličju je bila sprejemnica in likalnica, poleg kuhinja in hiša - dnevna soba skozi katero so vodila vrata, mislim da v spalnico; zgornji prostori so bili zanimivi, ker so bile različne spalnice, veža, terasa, kot se jih spominjam ... V kevdru so bila velika korita s tekočo vodo, kjer se je barvala in ročno splakovala volna in oblačila. Tudi tu je bila (slike) terasa, kjer so se sušila pobarvana oblačila in volna. V drugem prostoru je bil kasneje že modernejši stroj za čiščenje oblačil s kemikalijami (bencin, triklorotilen, perklor...) Poleg pa prostor, kjer so ta oblačila obesili, da so kemikalije dokončno izhlapele. V podaljšanem delu hiše proti zahodu/cesti so imeli skladišče z očiščenimi in zlikanimi oblačili. Občasno je kdo tam tudi prespal, npr. razni delavci.

Vir: napisala Terezija Erman

Pred staro Wagnerjevo hišo

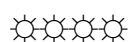
Vir: arhiv Terezija Erman

Stara hiša levo od Wagnerjeve je bila prvotna hiša Antona Wagnerja starejšega. Po izgradnji nove hiše, je bila nekaj časa prazna, občasno naseljena s kakšno mlado družino, v hiši s kmečko pečjo pa so imeli prostor, kjer so hranili obleke in ostale stvari, ki jih stranke že dolgo časa niso dvignile. To hišo je podedoval Anton Wagner mlajši. Sedaj je tam nova stavba, ki je prodana.

Vir: napisala Terezija Erman

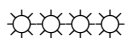
... Pri Kralju v vsej hiši živi še neporočena hči, ne manjka ji dosti do osemdeset.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

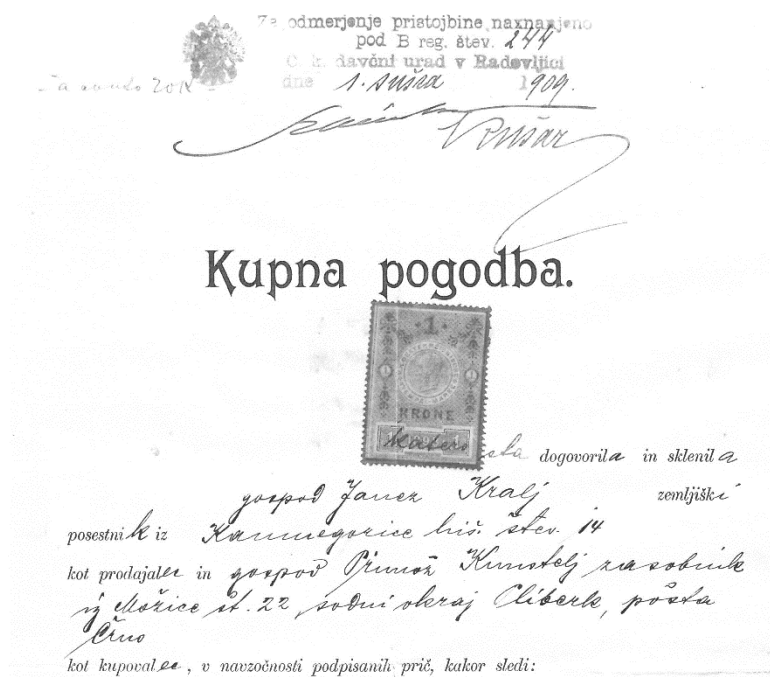

Predmesto št. 45 – Srednjek (Olip France 1828, 1868) / Lesena hiša je bila ob gradnji železnice podrt.

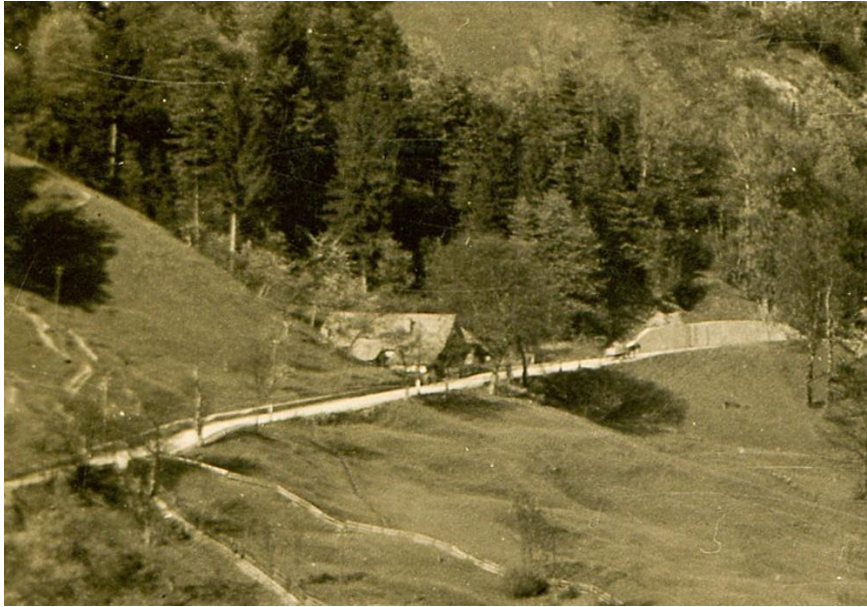
Olip France (Radovljica, 8. 12. 1828 / Radovljica, 10. 2. 1887). Rodil se je v Podmestu št. 45. Po poklicu je bil krznar. Poroka 16. 6. 1856 z **Zupan-Olip Helena (Lancovo, 1. 5. 1832 / Radovljica, 27. 2. 1888).** Rodila se na Lancovem št. 4.

Predmesto št. 42 – Berač (lastnik Resman Franc 1826, Resman Šimen 1868, lastnik Kralj Ivan (do 1909), lastnik Kunstelj Primož (od 1909) / ... Cesta svobode št. 22 – Kovač (lastnik Demšar Tomaž, ok. 1930)

**Kopija (del) o prodaji hiše, 1909
Vir: original hrani družina Demšar**

Demšar, ok. 1920
Vir: DAR (detajl)

Kovaški vajenec
poštenih starišev se
sprejme. Hrana in sta-
novanje v hiši. Tomaž
Demšar, kovaški moj-
ster, Redovljica.

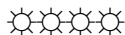
Mali oglas kovaškega mojstra Tomaža Demšarja
Vir: Domoljub, 6. 11. 1929

Demšarjeva domačija – kovačija
Vir: arhiv družina Demšar

... Pri Kovaču je še mlad umrl gospodar, na srcu je bil bolan. A so se v hiši rodili otroci in vnuki, ne da bi se vmes kam odselili, v hiši je življenje.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Predmesto št. 12 – Ostenk (lastnik Ostenek Franc 1826), Murenček/gostilna (lastnik Pretner Jur 1868) ... / Murenček (lastnik Pretnar Mihael) ... Cesta svobode št. 19

Prejšnji lastnik je na tem mestu zgradil novo hišo in prenesel na novo lokacijo staro hišno ime (verjetno pa tudi naslov – Predmesto št. 12). Hiša je bila zgrajena po letu 1868.

Pretnar Mihael in Frančiška z vnukinjama

Vir: arhiv družine Pretnar, p. d. Murenček

Op.: Vnukinji sta Branka in Tatjana

Murenček, 1982

Vir: arhiv Terezija Erman

Mila Zupan (Pvanova) in Francka Pretnar (Murenčkova), 2004
Vir: arhiv družine Prešeren, p. d. Murenček

Francka Pretnar iz Radovljice se je rodila na Logu v Poljanski dolini 9. februarja 1909 v kmečki družini Dolenc z devetimi otroki. Ko so jo tisto zimo peljali h krstu, jim je padla s sank, a ni bilo nič hudega.

Radovljica - »Samo dve dekleti sva bili, oča in mati so naju imeli strašno radi,« se spominja. Vsi so morali že od malih nog trdo delati, a kljub temu ima na mladost najlepše spomine. Nabirala je borovnice in si prislužila kakšen dinar tudi z gobami. Njena teta je bila za kuharico pri Ivanu Tavčarju, še zdaj dobro ve, da je kot dvanajstletna deklica šla za njegovim pogrebom, ki se ga je udeležilo ogromno ljudi. Sodelovala je tudi v amaterski igralski skupini, zlasti ji je bila pri srcu igra Veriga, v kateri je igrala glavno vlogo. Nekaj časa je hodila tudi v kuharsko šolo za kmečka dekleta, nato se je zaposlila na žagi na Logu in delala butare. V težkih časih so se ljudje znašli po svoje, Francka se smeji, ko pripoveduje, da so si pred vojno zaslužek povečali s »švercanjem« saharina in vžigalnikov. Po znanstvu s Francem Pretnarjem se je z njim poročila na Martinovo soboto leta 1940 v Ljubljani, nato jo je pripeljal domov v Radovljico pod mesto, k Murenčku, kakor se je imenovala domačija. V naslednjih letih je rodila sina in dve hčerki. Delala je v Šumijevi klavnici kot »hlevarka«, krmila je živino vse do nesrečnega padca leta 1966, ko se je upokojila. Otroci so si ustvarili svoje družine, prizadela pa jo je smrt hčerke Ivanke leta 1981. Po moževi smrti leta 1989 je živela na domačiji sama. Imela je kravo in celo pri 96 letih je s koso pokosila ves vrt. Marca lani se je pri padcu poškodovala in po odpustu iz bolnišnice živi pri sinu Francu. Ta je vdovec, večč je kuhe in vzorno skrbi za mamo. Vsako nedeljo jo obišče tudi hčerka Jelka, občasno jo z obiskom razveseli tudi mladi rod: pet vnukinj in dva vnuka ter pet pravnukov in dve pravnukinji. / Ivanka Korošec

Vir: gorenjskiglas.si, 29. 2. 2008

... Pri Murnčku sta umrla gospodar Miha in hči Ivka, drugi so šli na svoje, doma je ostala mama Franca, ki je skoraj do stotega leta skrbela za živino, nato je padla in se polomila, da jo je moral sin vzeti k sebi.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Murenček, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak – DAR

Murenček, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak – DAR

Gradnja pločnika med Murenčkom in Remanom, 2006
Vir: arhiv družine Pretnar, p. d. Murenček

**Predmesto št. 20 – Reman (lastnik Resman Nikolaj 1826, Mulej Janez 1868) / ...
Cesta svobode št. 21 – Reman (lastnik Mulej)**

Prejšnji lastnik je na tem mestu zgradil novo hišo in prenesel na novo lokacijo staro hišno ime (verjetno pa tudi naslov – Predmesto št. 20). Hiša je bila zgrajena po letu 1868.

Remanova hiša, ok. 1955

Vir: foto Adi Fink

Op. (od leve): Na Pvan, Ječevar, Kovačev skedenj (pog. 2002), Reman.

Pred Remanovo/Mulejevo hišo, 1956/57

Vir: arhiv Terezija Erman

Na fotografiji so sosedje Ječevarjevi (čepijo od leve): Andrej Erman in sin Andrejček, Marija (hči Franceta Erman), Andrejka (hči Ivana), Cvetka/Terezija in oče Ivan Erman; zadaj stojilo od leve: Francka Erman, Angela - Andrejeva žena, mama Frančiška Erman, zadaj Simon Erman, Minka - Francetova žena, France Erman, ki pestuje sina Branka, Ivanka- žena Ivana Erman.

Vir: napisala Terezija Erman

... pri Remanu je umrla Lenka, ki jo komaj še pomnim, gospodarja je izdalo srce – je pa edina hiša pod mestom, kjer še imajo živino.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Remanova hiša in skedenj, 2018

Vir: foto Goran Lavrenčak – DAR

Reman, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak - DAR

Remanova hiša in skedenj, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak – DAR

Griželj (lastnik Zupan Pavel) – Griželj (lastnik Iztok Golob) / Cesta svobode 24

Griželj je bila hiša, ki so jo podrli ob gradnji železnice poleg Vahtnce. Očitno se je ime preselil na hišo, nižje lokacije. To hišo naj bi postavil dimnikar Zalokar svojemu bratu, ki se je skrival po Jelovici, kot 'rokomavh', da ga nebi vpoklicali na fronto v 1. svetovni vojni. Hiša je bila zgrajena ok. 1915.

Zupan Pavel (brat Jožeta Zupana, moža od Mile Zalokar-Zupan) je živel z ženo Jerco (sestro Mile in Botike Wagner) pri Griželnu. Imela sta 4 otroke. Sedanje stavbe so

obnovljene: Vnuk Srečo je obnovil pol skenja, hiša pa je od vnuka Iztoka, sina Tončke in Konrada, ki živi na Nizozemskem.

Vir: napisala Terezija Erman, p. d. Ječevanje

Grižljev skedenj in hiša
Vir: arhiv Terezija Erman (detajl)

Zupan Pavel, p. d. Griželj, ok. 1935

Vir: MRO – Naše mesto in ljudje IV.

Na fotografiji (od leve): Jože Klinar (Dvorska vas), Anton Pretnar (Poljšica pri Gorjah), Ivan Erman (Radovljica), Ivan Ravnik (Radovljica), Pavel Zupan (Radovljica), Alojz Dežman, Franc Mulej (Radovljica) in Anton Wagner.

... pri Griželnju so pomrli ali se odselili, en vnuk še prihaja na počitnice iz daljne Evrope.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Novi Griželj, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak - DAR

Novi Griželj, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak – DAR
Op.: Skedenj in nova Grižljeva hiša (levo spodaj: Reman, desno Murenček)

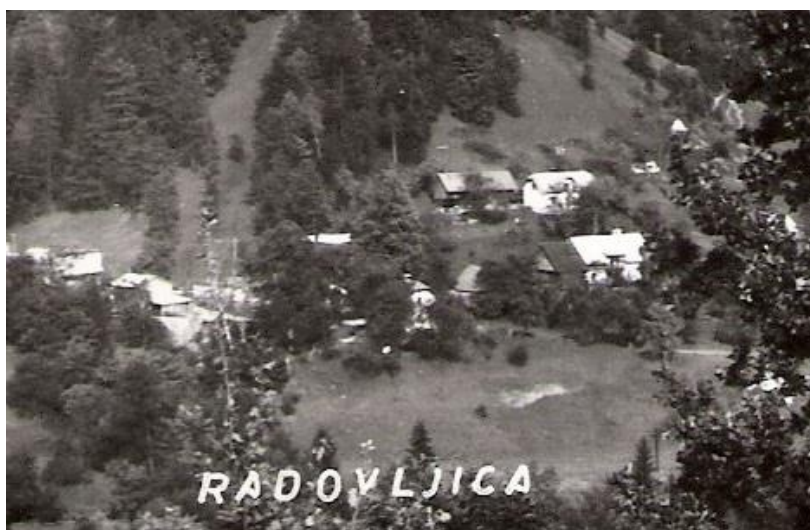

Podmesto, 1918
Vir: europeana (bildarchivaustria, detajl)

Podmesto, 1935
Vir: DAR (detajl)
 Op.: Majhna terasa »Na Pvan« je še prazna!

Podmesto, ok. 1965

Vir: delcampe.net

Op. (na levi): obrati klavnice, (zgoraj) skedenj in hiša Griželj.
(spodaj, od leve): Na Pvan, Reman.

Spodnji del Podmesta, 1961

Vir: Foto Kino klub Alpa, Radovljica

Op.: (ob cesti): Murenček, Reman / Ječevan, Na Pvan
Povsem desno: Srednjek in Ribč (ob Savi)

Spodnji del Podmesta, 1983

Vir: Foto Kino klub Alpa, Radovljica

Op.: (ob cesti, levo): Griželj in Zupan, (desno): Murenček, Reman

Levo: obrati Klavnice in Koteksa ter Ječevar, spodaj Na Pvan.

Desno: Srednek in Ribč (ob Savi).

Glede ceste, ki je peljala mimo naših vhodnih vrat pred hišo: tam kjer je danes med Ječevo in Pvano je bil le travnik in nekaj nasutega materiala, ko so gradili. Glavna cesta je bila mimo lipe in potem v Lisjak (gozdni breg za klavnico), kjer je bila bližnjica za Radovljico (smer Sv. Ana). To pot so uporabljali delavci, ki so hodili delat na Cajh novo žago (Burceljnov Janez...). Tudi Lsjakarjeva mama je delala na žagi. Cesta na Jezerca je služila kmetom, ki so imeli polja na savskih terasah nad Prebilom in Podrtnekom. Polje se je zaključilo "Pr' tazadn' niv", ki je bila desno zgoraj pod Burceljnom. Tam in na spodnji strani današnje ceste, kjer sta danes dva lesena vikenda, je bilo smetišče in tam skozi je vodila steza, kjer smo hodili v Lesce.

Vir: napisala Terezija Erman

Spodnji del Podmesta, 1983

Vir: Foto Kino klub Alpa, Radovljica

Op.: (ob cesti, levo): 22a: Zupan, 24 Grižl (zg. 1915): Murenček (19), Reman (21).

Levo: obrati Klavnice in Koteksa ter Ječevar (30), spodaj Na Pvan (32).

Desno: Srednek (23, 23a), Ribč (25) in »Nova hiša« (27).

Podmesto št. 72 – Pr' Ječevar (lastniki: Valentin DERNIČ, roj. 1839 - um. 1911 / Ivan DERNIČ, roj. 1873 - um. 1925 / lastnik: Erman Janez, roj. 1873 / Erman Andrej, »KOTEKS« Ljubljana ok. 1960 / Cesta svobode št. 30

Hiša je bila zgrajena po letu 1868. Verjetno jo je zgradil Valentin DERNIČ (oče mizarja Ivana). Janez Erman je hišo od DERNIČEV kupil ok. leta 1910 (?).

Janez Erman (roj. 6. 6. 1873 – u. 1949) + Frančiška roj. Koselj – Erman (roj. 9. 2. 1886 – u. 1964). Imela sta 13 otrok. Dva pred Ivanom sta umrla že kot otroka. Od ostalih 10 otrok so umrli še trije, zadnja Nežka še kot dojenček.

Ivan Erman (roj. 13. 4. 1912 – u. 2005); barvar in čistilec oblek

Terezija Erman

Alojz Erman (roj. 1914 – u. 2009); delavec v Železarni Jesenice.

Vera Erman (roj. 1915 - 1978); natararica pri Avguštinu, poročena na Dunaj.

Minka Erman (roj. 1919 – u. 2015); poročena v Ribnem.

Francka Erman (roj. 1921 – u. 2009); šivilja v Almiri.

Šimen Erman (roj. 1922 – u. 2006); voznik rešilnega avta.

Francl Erman (roj. 1924 – u. 2009); slikopleskar pri SGP Gorenjc.

Andrej Erman (roj. 1925 – u. 1994). tesar pri SGP Gorenjc.

Moj ded Janez Erman je bil dober mizar in je izdeloval vodna mlinska kolesa. Naredil je tudi tistega Pr' Remc, ki je bil kasneje požgan. Spomnim se, da je hiša imela 'berštat' (Werkstadt), kjer so bile razna mizarske mize in orodje za delo z lesom.

Andrej je prevzel kmetijo po letu 1945, vsekakor pa do leta 1949. Ker pa je bila zraven kmetije klavnica, in se je nameravala širiti, je Andrej hišo prodal Koteks Tobusu, ki je uredil sprejemnico in skladišče kož, Ivan z družino je ostal v zgornjem nadstropju, Andrej pa je zgradil novo hišo in se z družino (med leti 1960-64), staro mamo Frančiško in neporočeno sestro Francko preselil v novo zgrajeno hišo na Cesto na Jezerca.

Vir: napisala Terezija Erman

Pr' Ječevar (dokumenti) / ostalo (dokumenti):

1912: Podmesto št. 72

1940: Podmesto št. 72 (omemba naslova v časopisu, ni uradno)

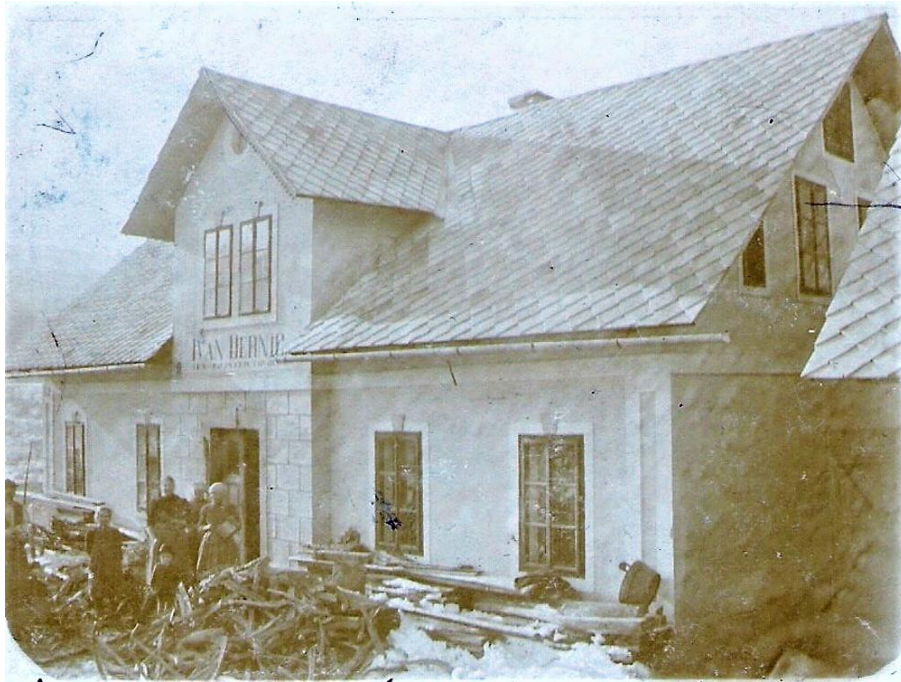
Tik pred vojno: Predmesto

1943: Wallenburg str. No. 19

1946: Cesta svobode (preimenovanje ulic 18. 3. 1946)

1953: Cesta svobode št. 19

1961: Cesta svobode št. 30

Pr' Ječevar – lastnik Ivan DERNIČ

Vir: DAR

Janez DERNIČ
tesarski mojster v Radovljici 117-2
potrebuje 10 do 15 tesarskih
pomočnikov proti dobri mezd.

Oglas tesarja Janeza DERNIČA, 1901
Vir: Gorenjec

Pred Ječvarjevo hišo, 1914

Vir: arhiv Terezije Erman

Op.: (od leve): Frančiška Erman, roj. Koselj in Janez Erman,
V sredini otroka Ivan Erman (r. 1912) in Frančiška (umrla kot otrok).

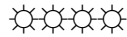
Pr' Ječever, zadaj obrati klavnice, 1984
Vir: arhiv Terezija Erman

Pr' Ječever, 2002
Vir: arhiv Terezija Erman

... Pol lčevarjeve hiše je kupil Koteks za odkup kož, že pred leti je šel po gobe skupaj s klavnico; pod streho je ostal Ivan, po njegovi smrti žena Ivanka, hčeri sta si našli dom drugje.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

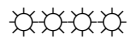
Cesta svobode št. ? – Stara klavnica. 1961 podrto, na tem mestu nova klavnica. Danes SIMP Radovljica.

Stara klavnica Radovljice je bila prav tam kjer so leta 1961 zgradili novo. Zgrajena naj bi bila takoj po 1. svetovni vojni nekje okrog leta 1918.

Vir: Franci Valant, p. d. Benč

Kasneje (po drugi svetovni vojni) je imel na tem mestu klavnico radovljiški mesar Benedičič. Mesarijo pa je imel v svoji hiši (tudi ime Benedičičeva hiša) v starem delu mesta, nasproti Vidičevega dvora.

Vir: Terezija Erman

Predmesto št. 8 – Pr' Lsjakar (lastnik Janez Zaplotnik, ok. 1918-1946 / najemnik Fister, od. 1956). ... / Podrto 1961.

Na tem mestu v Lisjaku – za klavnico, je po letu 1918 imel pečar Zaplotnik svojo hiško z pečjo, v kateri je pekel pečnice raznih oblik, s katerimi je delal potem strankam peči (sobne in tudi krušne).

Vir: Franci Valant, p. d. Benč

Mali oglas pečarskega mojstra Ivana Zaplotnika

Vir: Naprej, 22. 8. 1919

Seznam obrti v Radovljici (31. 10. 1946):

1 pečar - lončar: Janez Zaplotnik (Predmesto 8).

Vir: Radovljiški zbornik 1992

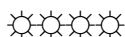
Lsjakarjeva hiša je bila prvotno pečarija, ki je služila peki lončevine za peči. Pečar je bil Janez Zaplotnik, soproga sestre Alojza Wagnerja starejšega. Hišici so pravili 'Atelje'. Leta 1950 je bila prazna, nato pa so se vanjo za kratek čas vselili Fistrovi, p. d. Lsjakarjevi. Baje je bila to majhna borna hišica, z zelo malo prostora in brez hišne številke. Podrta skupaj s staro klavnico.

Za Ječevarjem je bila stara klavnica, prav v kotu za Klavnico pa je bila še ena manjša hiša, kjer so stanovali 'Lsjakarji' (Fistrovi), kjer so izdelovali opeko iz ilovice, ki jo je tu dovolj. Kmalu pa so se odselili v Radovljico. (Fister Branko, Miro, Lovro, Joža - že pokojni in še najmlajši Tone).

Vir: napisala Terezija Erman

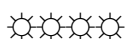
Zaplotnikova hiša, v kateri smo stanovali, je danes še vedno delno vidna. Čisto zadaj v klavnici in je bila predelana v hlev. Po zunanjih stopnicah se je šlo na podstreho, ki je bila polna pečnic. Bila je pritlična, priselili smo se leta 1956 z Brd, bili smo najemniki in plačevali najemnino Zaplotniku, ki se je pred tem preselil v novo hišo za Pošto v Radovljici (tako, da je bil Zaplotnik takrat še živ). V Prešernovo ulico smo se preselili 1960, ko se je začelo delati okrog klavnice. Imeli smo hišno številko Cesta svobode 32a. Poleg hiše je bil lesen hlev. Benedičičeva klavnica je tedaj še obratovala.

Vir: Brane Fister, p. d. Lsjakar

Na Pvan (stara in nova hiša) in Pr' Ječevar, 2018

Vir: foto Goran Lavrenčak - DAR

Cesta svobode št. 32 – Na Pvan (lastnica Mila Zupan)

V hišo »Na pvan« so se Zupanovi preselili po letu 1950. Hiša je bila zgrajena v tem času. Prej so živeli nad gostilno pri železniški postaji pri g. Anici Mulej. Mila Zalokar-Zupan, hči dimnikarja Zalokarja, njen mož Jože Zupan ter njunih 5 otrok.

Vir: napisala Terezija Erman

Na Pvan, po 1930

Vir: arhiv Terezija Erman

Op.: Ivan Erman na mestu, kjer so kasneje zgradili hišo (zadaj Ječevar)!

Mila Zupan, ok. 1930

Vir: DAR (detajl)

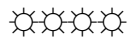
Op.: Njihovi domačiji se je reklo »Na Plani« (na Pvan).

... Mama Mila z ovinka je precej let preživela moža Joža – malo preden je dopolnila stoto, je šla za njim. Dva otroka in en vnuk so postavili hiše pod mestom, drugi žive drugod, domov hodijo skrbet za hišo.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Na Pvan, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak - DAR

Predmesto št. 41 – Martin (lastnik Jurij Maurer, 1826). Kovač pr' mostu (lastnik Bavant Jur, 1868), Srednek (lastniki Olip France, ok. 1880, Olip Janez ok. 1890) / Pr' Kodrič (lastnik Kodrič, lastnik Janša) - Cesta svobode št. 23 / danes prazno.

Jurij Maurer do leta 1868 zgradi novo hišo na naslovu Podmesto št. 54.

Olip Janez (Radovljica, 30. 6. 1858 / Radovljica, 11. 3. 1909). Rodil se je v Podmestu št. 41. Poroka 9. 10. 1882 z **Presterl-Olip Neža (Grafenstein, 7. 4. 1862 / Radovljica, 2. 1. 1940).** Rodila se je na Koroškem, naslov Gumiš 11.

Olip-Pernuš Marija (Radovljica, 6. 12. 1882 / Lesce, 18. 10. 1952). 18. 9. 1911 v Lescah poroka z Ivanom Pernušem. V Lescah sta zgradila gostilno, skladišče in polnilnico piva.

Pavel Olip (Radovljica, 25. 1. 1902 / Lesce, 9. 2. 1980). Rodil se je kot nezakonski otrok. Vse svoje otroštvo je preživel pri starih starših (Janezu in Neži). Kasneje je šel pomagat mami v Lesce, postal gostilničar (20. 10. 1925 poroka z M. Rabičevo) in leta 1936 tudi župan Lesc.

Olip Janez (Radovljica, 2. 5. 1884 / Radovljica, 5. 5. 1884). Umrl star tri dni.

Olip Janez (Radovljica, 14. 4. 1885 / Radovljica, 12. 10. 1967). Bil je med dunajskimi študenti iz Radovljice, ki so imeli Knafljevo štipendijo. 18. 8. 1910 poroka z Ivano Megušar iz Kroke. Janez Olip je bil doktor prava, opravljal je poklic odvetnika, glavno pisarno pa je imel v Beogradu. Po drugi svetovni vojni je živel na Bledu.

Olip-Černigoj Neža (Radovljica, 24. 1. 1887). 20. 11. 1913 na Dunaju poroka z A. Černigoj.

Olip-Kavčič Agata (Radovljica, 1. 2. 1889). 23. 11. 1914 v Begunjah poroka s P. Kavčič.

Olip-Pernuš Ana (Radovljica, 17. 7. 1890 / Bled, 8. 2. 1950). 27. 10. 1920 v Lescah poroka z Leopoldom Pernušem (Lesce, 13. 11. 1886 / Bled, 21. 8. 1948). Na Bledu sta najela in kasneje kupila hotel Lovec.

Olip Sebastijan (Radovljica, 20. 1. 1892 / Murau, 21. 5. 1918). Član radovljiškega Sokola (od 1908), leta 1913 rekrutiran v avstrijsko vojsko, leta 1914 kot vodja patrole poslan na fronto, leta 1918 ustreljen v Murau-u.

Olip Pavla (Radovljica, 27. 6. 1893 / Radovljica, 28. 7. 1893). Umrla stara mesec dni.

Olip Helena (Radovljica, 12. 4. 1895 / Radovljica, 12. 4. 1895). Umrla ob rojstvu.

Olip Franc (Radovljica, 5. 8. 1897 / Radovljica, 5. 8. 1897). Umrl ob rojstvu.

Olip Martin (Radovljica, 11. 11. 1898 / Radovljica, 11. 11. 1898). Umrl ob rojstvu.

Olip Jožef (Radovljica, 28. 3. 1902 / Radovljica, 28.3. 1902). Umrl ob rojstvu.

Olip Marija (Radovljica, 1. 6. 1864 – 16. 11. 1930). Rodila se je v Podmestu št. 41. Poročena z Tomaž Vogelnic (21. 12. 1864 – 11. 1. 1944).

Olip Matevž (Radovljica, 29. 8. 1870). Rodil se je v Podmestu št. 41.

Srednekova kajža, ok. 1910
Vir: razstava Adi Fink (detajl)

Srednekova kajža, pred 1940
Vir: arhiv družine Olip

Op.: Več v mapi »Prezrte osebe« - sokol Boštjan Olip.

Srednek, 2003
Vir: Avguštinov zbornik (foto: Ana Benedičič)

... In kaj zdaj? Preselili smo se v Srednjekovo hišo v Podmesto nad Savo. Hišica še danes stoji, ker je zgodovinski spomenik. V njej je bil rojen junak Judenburških žrtev, Olipov fant, obglavljen skupaj z drugimi žrtvami Kranjskih Janezov. V bajti je stanoval železničar Janez Kodrič z ženo in petimi majhnimi otroki. Imeli so samo vežo, majhno kuhinjo in izbo s toplo kmečko pečjo. Vseh 34 otrok je vsako nedeljo dopoldne posedlo okoli nje. Bilo nam je zelo lepo, a ne dolgo. Ko smo se zadnjikrat zbrali pri njih, je njihov najstarejši Janez ves vročičen ležal na klopi ob peči. Nihče ni vedel, kaj mu je. Čez nekaj dni pa pride ves potr t oče Kodrič k nam in pove, da je Janez umrl

zaradi meningitisa. Ubogi Janez! Toda takoj zatem sem z grozo v srcu pomislila, ali se je kateri od mojih veroukarjev nalezal od Janeza bolezni? Ali bo tudi kdo od njih umrl? Tiste dneve in tedne sem bila vsa v skrbeh. Pa nihče ni zbolel, kaj šele umrl! Tudi za to gre zahvala Bogu. ...

Vir: zaveza.si, 1. 3. 2005 (Zgodbe izpod Jelovice, del pripovedi Mile Zupan)

Op.: 34 otrok. Tisti, ki so obiskovali na skrivaj veroučne ure.

Pr Srednek se je kasneje imenovalo tudi Pr Kodrič. Ti so stanovali (lastniki?) v tej hiši kasneje kot Olipovi, Bili so ata, mama, Peter, Pavel, Francka in frizerka Mara. Prvi trije otroci so bili starejši in so kmalu odšli od doma, Mara pa je še nekaj časa stanovala tu. Bila je frizerka v salonu Nada. Spodaj pri Sredneku je še prej v zelo slabih razmerah v kletnih prostorih nekaj časa živela Remanova Lenka (neporočena sestra starega Remana), ki na stara leta ni imela nobenih prihodkov. Za njo se je vselila v te popravljene in adaptirane prostore družina Janša. Starša sta v tej hiši živela do dokaj visoke starosti. Hči Milena, ki je bila nekaj časa tudi prodajalka (mislim, da v barve laki), se je poročila na Lipnico. Danes je pol hiše podrte, pol pa pod "spomeniškim varstvom" še stoji.

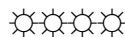
Vir: napisala Terezija Erman

... Pri Srednjeku ni nikogar – stara dva k Blažku, otroci po svetu.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

**Polovica Sredneka / Portal, 2015 in 2018
Vir: foto Miran Hladnik / foto Goran Lavrenčak**

Predmesto št. 56 – (lastnik Mandelc Janez 1868) ... / Ribč (lastnik Pogačar) - Cesta svobode št. 25.

Hiša je bila zgrajena pred letom 1868.

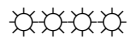
Ribč'eva hiša, 1892
Vir: foto Benedikt Lergetporer (detajl)

... Tudi Ribčeva Neža in mož sta že dolgo na božji njivi, a sta doma hči in vnuk in življenje v hiši.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Podmesto in Lancovo, ok. 1930
Vir: DAR (retuša Adi Fink)

Predmesto št. 54 – Martin (lastnik Pašnik Lovre 1868).

Hiša je nastala med leti 1826 in 1868. Hiša »izgine« ok. 1930.

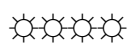
Martin, 1927

Vir: Ilustrirani Slovenec / arhiv družine Teran

Op. (od leve): Srednek, Martin in Ribč ter zgoraj Kovač (d. Demšar).

Nastran, povečan Ribč in (skrita) Vidičeva hiša, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak – DAR

Sankanje pod mestom

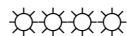
Sankača na ovinku na mostu, ok. 1940
Vir: arhiv družine Senica

Sankači pri Kautarju, ok. 1940
Vir: DAR

Podmesto v snegu, ok. 1955
Foto: Adi Fink

Trdno zgrabim sani za seboj, oklenem se rogljev in se jih ne spustim. Ne, zaradi mene se ne bo pretrgal vlak, pa četudi bo mama doma godla, da sem spet prežulil par rokavic in da ima še drugo delo, ne le da krpa moje pete, komolce in palce! Dober sneg je danes, to letijo sanke. Seveda, lažje bi mi šlo, ko bi mi ne obesili še mlajšega brata, ki zdaj čepi pred menoj, z eno roko se oklepa jermena in z drugo si vleče kapo na ušesa. Če se mi prehladi, bova oba tepena! Pa kaj to – nekaj dni ne bom smel med druge otročaje na sneg in potem bo že ves zvožen in ponekod posut, zagotovo ne bo neslo kot zdajle. Če pa bo vse v redu in ga pripeljem s kapo in

obema rokavicama in ne preveč namočenega, ni mogoče dovolijo še eno »furo« zvečer – takrat pridejo starejši pobje in nekaj punc, ti šele vedo povedati stvari, da jih še učiteljice v šoli ne vedo takih, ne gospod pri verouku. In frajle že zvečijo čik gumi, po cele ploščice s tistim čudovitim okusom po cimetu in zbirajo sličice filmskih igralcev in igralcev pa potem menjajo med seboj, kar imajo podvojenih. To bo hec!

Mraz, ki je prejšnje dni po ves dan ostajal kot bele čipke na stari, suhi travi, ki je pesek po cestah zlepil v skorjo, da s še tako okovanimi kvedrovci nisi mogel nabrcati kamenja za fračo, je davi popustil in na poti v šolo se se izpod sivega neba, nizko poveznjenega čez Jelovico, prisukljale prve snežinke. Čez pol ure je sneg začel pošteno in do odmora ga je bilo že za prve kepe. Komaj smo dočakali konec šole. In potem smo se vsuli domov in se za Pasico še udarili s Hostarji, to so nas okepali! Saj v šoli ne znajo kaj prida, ampak močni in urni pa so, ni dobro z njimi češenj zobati. Na koncu smo se povaljali v sneg in doma sem bil pohvale deležen že na pragu. Čevlji so sli na sušenje pod peč, zatlačeni s papirjem, hlače in jopa nad peč, jaz pa za peč in dokler ni bila napisana naloga, sem smel dol le na južino. Potem pa pod streho po sani, čez žabe sem potegnil »špichoze«, čežnje obul zokne in kvedre, čez jopo so mi nataknil še atov »pruštah« - in da svet ne bo prelep, so mi obesili v varstvo še mlajšega brata. No, pa danes vsaj ni siten in ko sva jo mahnila čez most proti cerkvi, ga ni bilo treba nič priganjati ali celo na roke vzgajati! Snega je bilo že ko kolena, le na cesti je bil lepo steptan. Najbolje ga stlači avtobus, ki trikrat na dan pelje delavce na ših t v Kropo in nazaj, pa tistih pet osebnih avtov, ki v takem upajo na cesto, in seveda predtrški kmetje, ki so zapregli in jo s praznimi posmojkami čez Graben mahnili na Jelovico delat pot, da bodo lahko furali, ko sneg pojenja.

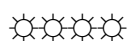
Nad Bezuljnekom, pred hišo mežnarice Micke, se nas je nabralo za devet sani, največ podmeških, a so prišli tudi iz Grabna in s Placa, pa še kakšen mestni si je upal med nas. Najbolj hraber ali vsaj najbolj glasen je peljal na začetku, vmes drugi, po dva ali trije na sankah, na koncu pa najtežji – in smo se zagnali po bregu, mimo »štacija« in čez železniški most. Pri Jančku nas je včasih presenetil že prvi plaz s strehe, za Ledrarjevim skednjem, kjer je pod cesto tekla Padarca, se je sneg slabše prijemal, tako da je včasih zaškrtalo in se je ukresala kakšna iskra, sicer pa je šlo kot Elija, skozi ovinek ob klavnici ali po bližnjici mimo Srednjeka nas je prineslo na savski most in čezenj še daleč mimo Piža.

Nazaj grede smo pobrali kakšno kapo ali rokavico, ki ni z nami prispela na cilj, kakšno je pa včasih dala šele spomladanska odjuga.

Če smo po poti srečali koga od starejših, peš, se je po načelu, da pametnejši odneha, ročno umaknil v celec, saj na cesti ni bilo najbolj varno. In če je slučajno prineslo kakega nebodigatreba fička, je zanj veljalo isto. Če se ni skidal s ceste, je lahko posledice pripisal sebi. No, pa se v vseh letih mladosti spomnim samo enega odprtega odbijača in enega odprtega ogledala, tako poceni so jo zvozili šoferji v onih dneh.

Potem je Podmesto dobilo prvi asfalt – in po štiridesetih letih ima še kar prvi asfalt. Nas so poslali v mestne šole in ceste so pozimi začeli posipati s soljo in peskom.

Vir: Klanec siromakov, 2008 (dr. Janez Resman)

Podmesto v starih časopisih (pred drugo svetovno vojno)

Studenci v Podmestu. Iz Radovljice. Kdor bere zadnji dopis iz našega mesta, a ne pozna tukajšnjih razmer, misliti mora, da je Radovljica res preskrbljena čez in čez z najboljšo pitno vodo. Da pa v resnici ni tako, pove tukaj vsaka ženska, ki ima le količkaj opraviti z vodo. Kje povsod se nahaja tistih 22 radovljiških vodnjakov, to je težko uganiti. Morda so le-tem prišteti tudi listi, ki so daleč zunaj mesta pri posameznih hišah. Podmestom, v Predtrgu in zraven teh tudi taki, ki so že davno opuščeni in nihče več ne misli nanje! V mestu sta znana le dva zasebna vodnjaka, kamor hodijo ženske po vodo tudi iz drugih hiš. Kadar je več časa brez dežja, začne tudi v teh primanjkovali vode, in dotična posestnika lahko zapreta svoja vodnjaka, kar se tudi večkrat zgodi, in boge ženske morajo potem prosjačiti za ključke in stikati okrog po mestu za vodo, ako nočejo hoditi ponjo tja doli pod mesto. Tudi je v mestu še drug vodnjak, ki pa je navadno vedno zaklenjen in od njega ima ključke le nekaj strank v obližju. Vsi drugi vodnjaki so bolj daleč ven iz mesta, in vodo iz njih rabijo skoro izključno le njih lastniki. Da je v navedenih vodnjakih voda izvrstna, to ni resnična trditev! Narejeni so menda večinoma po vzgledu mestnega vodnjaka, in kaj vse lahko pride po zemlji v vodo, si more vsak misliti! Nekateri vodnjaki so bili lansko leto iz zdravstvenih ozirov nekaj časa zaprli, in če se ne molim, je bil med temi tudi oni nad železniškim mostom. Pod mestom in dalje ob cesti proti savskemu mostu je res več studencev. Toda Radovljičani rabijo votlo le iz štirih naj bližnjih, kamor gonijo napajat živino, in hodijo ženske pral. Tudi voda v teh studencih je najboljša, in ko bi se hotel le eden izmed njih tako obrniti, da bi voda tekla izpod mesta gori v mesto, dobila bi Radovljica tak izvrsten vodovod, kakršnega bi si mogli tukaj le žele! Pot do studencev pod mestom, kakor tudi do vodnjaka nad železniškim mostom je iz mesta precej dolga in strma, ki ima tudi te neugodnosti, da je ob deževnem vremenu zelo blatna in pozimi večkrat spolzka ali s snegom zamedena. Zato tja doli nobena ženska ne hodi po vodo. Na vse to resnične okolnosti se v zadnjem dopisu ni pomislilo. Pod mestom pravijo - je dovolj vode, a malo je tako srečnih posestnikov, ki bi imeli na razpolaganje take pripomočke, da bi mogli voziti vodo domov. Slabotne ženske siliti, da bi nosile v škalah na glavah vodo izpod mesta v mesto, bilo bi nekoliko preveč! Ali mar ne?! Resnica je toraj, da so vodne razmere sedaj v Radovljici prav žalostne. Z velikim zadovoljstvom in veseljem pa mora slišati vsak radovljiški prebivalec, kar je zadnji gospod dopisnik navedel o pripravah za tukajšnji vodovod! Vendar počakajmo, kaj nam prinese prihodnost. (Opomba uredništva: Dali smo prostor temu dopisu, da slišimo več glasov, ker le na ta način je mogoče, da dobi mesto Radovljica res dobro pitno vodo, če se take lokalne-stvari razpravljajo nadrobneje. Prosimo pa gospode dopisnike, naj ne bodo preveč, osebni.)

Vir: Gorenjec, 2. 6. 1900

Studenci v Podmestu (2). V Radovljici je zopet veliko pomanjkanje za vodo. Tistih 22 radovljiških vodnjakov, katere pozna le nekaj bolj »kunštnih« Radovljičanov, je deloma suhih, deloma pa so jih zaprli njih lastniki, da še njim ne bode zmanjkalo te dragocene radovljiške vodke! Nekatero ženske morajo zdaj nositi vodo iz studenca pod mestom v škalah na glavah po 10 minut daleč navzgor v mesto, ker niso vsi radovljiški prebivalci tako srečni, da bi imeli vola, sod in kola, da bi si mogli s temi pripomočki napraviti vodotoč pred vežjo ali pa v veži. A nekateri radovljiški klerikalci se še vedno upirajo zgradbi vodovoda, ki je za Radovljico toliko bolj potreben, posebno zdaj, ko se zunaj na polju poleg že obstoječih hiš v kratkem sezida še več

novih. To so res lepi katoličani, ki svojemu bližnjemu še vode ne privoščijo. Naj bi ti možakarji parkrat sami šli s škafi po vodo pod mesto in ko bi z njo na glavah nazaj v mesto stokali v tej vročini, morda bi se jim potem nekoliko ogrela in omečila trda in zakrknjena nazadnjaška srca!

Vir: Gorenjec, 19. 7. 1902

Slovenski narod, 12. 3. 1904

Radovljiške novice. Seja radovljiškega občinskega odbora dne 2. novembra l. l. Predseduje župan g. dr. Janko Vilfan; navzočih 10 odbornikov. ... Glede prošnje Ivana Dernača, da se odstrani nesnaga tik njegove hiše, se prebere komisijski zapisnik okr. glavarstva, v katerem se je usnarju Resmanu naročilo, da svoje čreslo odlaga na pripravnejšem mestu, kar se tudi sedaj godi. ... O pritožbi ravnateljstva državnih železnic zoper nameravano prizidavo dimnikarja Zalokarja se sklene, da se župansko dovoljenje za zidavo potrdi, ker ni nobene nevarnosti za slučaj ognja, kar tudi prizna pritožba suma.

Vir: Gorenjec, 4. 11. 1905

Prošnja Podmesta. Glede podaljšanja vodovoda v Podmesto te sklene, da se najprvo napravi proračun stroškov in nato takoj sklepa o napravi.

Vir: Gorenjec, 16. 11. 1907

Seja mestnega občinskega zastopa se je vršila dne 5. t. m. ... Odbornik l. Resman vpraša župana, kaj je s podaljšanjem vodovoda v Podmesto, na kar mu župan da potrebna pojasnila. — S tem je bil dnevni red izčrpan.

Vir: Gorenjec, 16. 5. 1908

Občinska seja v Radovljici se je vršila dne 14. t. m. ob 6. uri zvečer. ... Zanimivo je bilo poročilo o vodovodnih načrtih, ki jih je izdelal deželni odbor. Soglasno se klene graditi, oziroma podaljšati vodovod v Podmesto s preostalim doneskom 20.000 kron, ki se je prihranil pri gradbi radovljiškega vodovoda.

Vir: Gorenjec, 17. 4. 1909

Podaljšanje vodovoda v Podmesto. Radovljiški vodovod se je pretečeni teden podaljšal tudi v Podmesto, in sicer s preostankom, ki se je prihranil pri radovljiškem vodovodu.

Vir: Gorenjec, 12. 6. 1909

Načrti za klavnico. Ugodi se slednjič nekaterim prošnjam za podporo kakor se tudi reši zadeva glede stopnic pri hiši V. Hudovernika in enega izlivka v Podmestu. — V odsek za pregledavo ceste proti Lescam za klavnico se volita odbornika g. R. Kunstelj in T. Šušteršič.

Vir: Gorenjec, 6. 11. 1909

Hiša s trgovino
se proda ali odda v najem blizu Radovljice.
Cena okoli 2000 kron.
Več se izve v Radovljici, pod mestom št. 3, blizu kolo-
dvora. 66 2--2

Oglas prodaje hiše s trgovino

Vir: Gorenjec, 26. 2. 1910

Radovljiške novice. Osebne vesti. Doktorjem prava je bil promoviran dne 6. maja nas rojak I. Olip is Podmesta. Mlademu doktorju naše iskrene čestitke.

Vir: Gorenjec, 21. 5. 1910

Radovljiške novice. Prošnji A. Cengleta, izdelovatelja betonskih predmetov v Podmestu, da mu odstopi mestni zastop primeren prostor poleg šole, kjer misli napraviti nekako skladišče, se ugodi pod pogojem, da napravi tako skladišče, da bo lično. V ta namen se voli trojica obč. odbornikov Homan, Kunstelj, Praprotnik, da se pogodi s prosilcem. - Končna rešitev radi razširjenja ceste Podmestom se odloži toliko časa, da se dobi na vpogled načrte in proračun.

Vir: Gorenjec, 12. 11. 1910

Radovljiške novice. ... V ponedeljek je umrl posestnik J. Olifčič iz Podmesta. Svetila mu večna luč!

Vir: Gorenjec, 19. 11. 1910

Nove ceste v radovljiškem okraju. Iz Radovljice pišejo: Vršila se je seja cestnega odbora, katere sta se udeležila podpredsednik državne zbornice Pogačnik in deželni odbornik dr. Lampe. Pri tej seji se je naredil program za cestne zgradbe v radovljiškem okraju. Najprej se preloži cesta Podmestom na postajališče, potem pride regulacija v Begunjah. Deželna vlada se naprosi, naj za sklenjeno preložitvev državne ceste trasira po Peračici na Brezje. Potem se zgradi nova okrajna cesta od tržiške okrajne ceste čez Leše in Brezje do nove državne ceste. Tako bi se pridobila nova silno važna prometna zveza. Dalje se izreče cestni odbor za cesto čez Bodešče, Ribno, Selo pri Mlinemu, oziroma Bohinjski Beli, ki bi bila velevažna za tujski promet. Deželni odbor bo dal pripraviti načrte in proračune, na podlagi katerih se bo definitivno sklepalo. — Cestna zgradba Podmestom se takoj razpiše.

Vir: Gorenjec, 30. 9. 1911

Volitev novega župana v Radovljici. Dne 3. januarja se je vršila v Radovljici

volitev novega mestnega župana in svetovavcev v navzočnosti okrajnega glavarja g. Župneka. Volitev je vodil najstarejši izvoljeni mestni odbornik preč. gospod kanonik dekan Janez Novak. Za župana je bil izvoljen g. Aleksij Roblek, lekarnar; za podžupana g. Vinko Resman, usnjar, Podmestom; za svetovalce pa so bili izvoljeni gg. Florijan Janc, hotelir, Ivan Bulovec, trgovec, in Josip Pavlin, podobar in posestnik, vsi iz Radovljice.

Vir: Gorenjec, 5. 1. 1912
Radolška

Kdor obleko si zašmira,
mu Wagner brž jo spet spolira.

...
Pri kartah zgube ne pogliha,
s Podmesta Zalokarjev Miha.

Radolška (himna) omenja dva obrtnika iz pod mesta. Omenja tudi z deskami obito stavbo (d. Grajski dvor), kar jo datira v leto 1936.

Vir: Radovljiško izročilo (MRO, 1999)

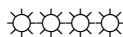
Preklicna izjava. Podpisana Janc Marija, posestnica v Podmestu p. Radovljica, preklicujem in obžalujem vse žalitve, ki sem jih izrekla o gdč. Erman Minki, Francki in Veri, pos. hčerkah, Podmesto št. 72, p. Radovljica, ter izjavljam, da so bile vse žalitve neresnične in neosnovane, ter sem si jih izmislila. Obenem se zahvaljujem gori imenovanim, da so odstopile od kazenskega postopanja proti meni. / Radovljica-Podmesto, dne 19. VII. 1940. M. Janc

Vir: Domoljub, 14. 8. 1940

Osmrtnica Neže Olip, jan. 1940

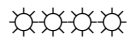
Vir: Jutro

Načrti v Podmestu (po drugi svetovni vojni)

Načrt izgradnje Hidro elektrarne Radovljica. (del dokumenta o Ermanovi parceli) ... Parcela, ki leži med železniško progo Radovljica-Jesenice in strugo reke Save, ni zazidljiva, ker leži v bližini višinske kote 440 m nad morjem in je to območje določeno za zajezitev bodoče HE Radovljica. Parcela brez ozira na to dejstvu tudi ni zazidljiva, ker se bo naselje Radovljica povečevala na planoti Lesce-Radovljica na prostoru med okrajno cesto Radovljica-Bled in zvezno cesto Ljubljana-Podkoren. ...

Vir: arhiv Terezija Erman (dokument, 2. 2. 1953)

Podmesto v starih časopisih (po drugi svetovni vojni)

Ali so nižinski pašniki potrebni? Naši napredni živinorejci se čedalje bolj zavedajo, da bo treba urediti tudi nižinske pašnike. Na teh pašnikih naj bi se mlada živina pripravila na visokogorsko pašniško življenje v času pašne sezone. O tem že resno razmišljajo pašniški odbori pri kmetijskih zadrugah. Za uredite v nižinskih pašnikov se zavzema tudi Okrajna zadružna zveza, ki je obljubila zadrugam gmotno pomoč. Za zdaj nam lahko služi za vzgled KZ Radovljica, ki je tak pašnik uredila že lansko leto na odseku Podmesto-Radovljica.

Vir: Glas Gorenjske, 27. 4. 1956

Prodajam 200 kg težkega PRAŠIČA za zakol. Radovljica, C. svobode 21 (Podmesto).

Vir: Glas, 14. 1. 1970

Prodajam KRAVO v 9 mesecu brejo, ki bo drugič teletila. Radovljica, Cesta Svobode 11.

Vir: Glas, 13. 5. 1970

Radovljica leta 1826 in njena tedanja kmetijska vloga. ... Podmesto je bilo obrtniški predel. Nastal je v savskem pobočju ob cesti proti Kropi. Tu so se nastanili obrtniki, ki so potrebovali pri svojem delu vodo ali vodni pogon. Ta tradicija se je ohranila še do druge svetovne vojne. Hiše so bile razporejene na obeh straneh ceste, stisnjene v pobočje, ki je tu precej strmo in je zato prostora malo. Podmesto je imelo tedaj 27 hiš, 12 ali 44 % jih je bilo lesenih. Število lesenih hiš je tu največje. A vzrok ni samo v morebitni siromašnosti tega predela, ampak tudi v tem, da je teren zelo plazovit in strm. Velik odstotek čistih stanovanjskih hiš (40%) pa kaže, da je bil ta predel obrtniško delavski. Tudi domača imena podmeščanskih hiš kažejo na njihovo obrtno funkcijo: Pintar, Kovač, Ledrar, Žemljar in Ferbar. ...

Vir: Snovanja, 24. 6. 1970

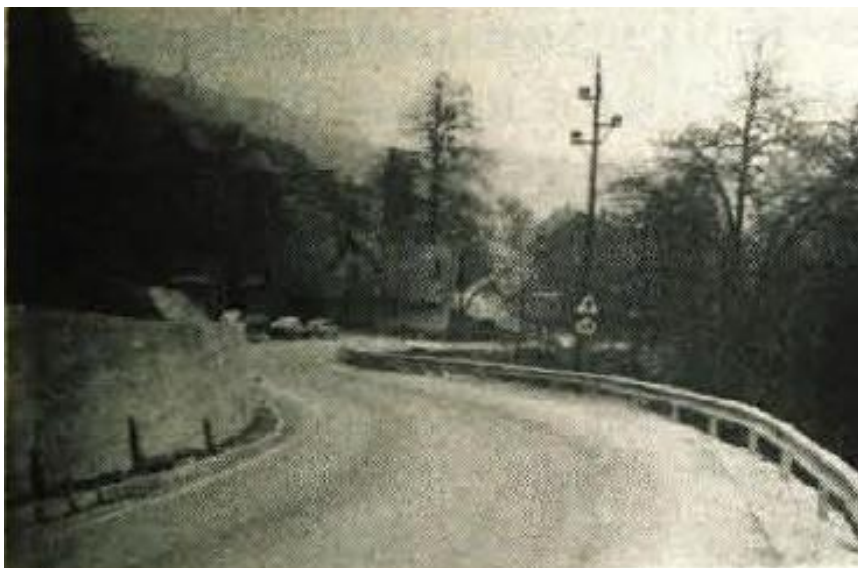
Glas, 21. 10. 1970

Ugodno prodam FIAT 750, letnik 1965. Cesta Svobode 28, Radovljica.
Vir: Glas, 24. 3. 1973

Prodam KRAVO s teletom. Resman, Radovljica, Cesta Svobode 13.
Vir: Glas, 11. 7. 1973

Na Zgoški ravni na Jelovici izgubljeno črno TELICO vrniti proti nagradi: Zupan Mili, Radovljica, Cesta Svobode 32 (pri klavnici).
Vir: Glas, 22. 6. 1974

Po ugodni ceni prodam ZASTAVO 750, letnik 1970, registriran za celo leto. Rozman Zoran, Cesta svobode 11, Radovljica.
Vir: Glas, 7. 3. 1975

Lancovo – Pot iz starega dela Radovljice na Lancovo je iz Linhartovega trga proti nadvozu na železnico zelo ozka in nevarna. Zato so se odločili, da speljejo novo cesto do mostu čez Savo na Lancovem. Ta cesta je v spodnjem delu že popravljena, v zgornjem delu pa je še makadamska. Ker pa dela še niso zaključena, je na njej hitrost omejena. / B. B.

Vir: Glas, 3. 4. 1979

Prodajam PONY KOLO. Radovljica, Cesta svobode 21.

Vir: Glas, 22. 6. 1979

Prodajam ZASTAVO 750, letnik 1974. Cesta svobode 30; Radovljica.

Vir: Glas, 9. 5. 1980

Prodajam FIAT 126 P, letnik 1979, registriran do maja 1987. Cesta svobode 21, Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 16. 5. 1986

Ugodno prodajam stereo radio na kasete in plošče z zvočniki posebej, firma Philips. Krasnik Maria, Cesta svobode 16. Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 15. 8. 1986

Prodajam bele keramične ploščice 15x15, 25 m², keramične temnorjave ploščice, 5,5 m², tuš banjo 80x80, kuhinjsko mizo in 6 stolov, štedilnik r. končar (3 plin, 1 elektrika) hladilnik gorenje (hladilnik in štedilnik sta v garanciji) sobno tridelno omaro in komodo Cesta svobode 24, Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 31. 10. 1986

Prodajam PRAŠIČE za zakol in rejo, Anton Zupan, Cesta svobode 10, Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 9. 12. 1986

Ugodno prodajam lipov POGRAD, Cesta svobode 21, Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 6. 2. 1987

Prodajam FIAT Z 750 SE, delno obnovljen. Ogled popoldan. Cesta svobode 30, Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 15. 9. 1987

Radovljičani opozarjajo. ... V kraju pa imajo pripombe tudi na nekatere druge predloge. Omenimo le najpomembnejše! Terasa ob železniški progi in Triglavski ulici

naj ostane nedotaknjena, gradnja pa naj se usmeri na komunalno urejena zemljišča v občini. Na območju krajevnne skupnosti naj ne bi gradili novih stanovanjskih naselij, dokler ne bi uredili kanalizacije in uskladili zmogljivosti vrtcev, šole, trgovin. Predel Podmesta propada, tod je veliko opuščeni hiš in bi bila možna nadomestna gradnja. Staro mestno jedro bi bilo potrebno večje družbene skrbi: graščina je v slabem stanju, prav tako nekatere druge stavbe. Hrup, ki se širi z letališča, vse bolj moti krajane, zato naj bi proučili pogodbo z ljubljanskim letališčem. Smetišče na Črnicu ni primerno tehnološko urejeno in tudi lokacija je sporna. ...

Vir: Gorenjski glas, 6. 1. 1989

Ugodno prodam DRVA, bukova in hrastova. Stojkovič, Cesta svobode 9, Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 17. 4. 1992

Prodajam PRAŠIČKE za nadaljno rejo. Cesta Svobode 10, Radovljica.

Vir: Gorenjski glas, 27. 8. 1993

Podmesto – prvo mesto. Lancovo, 24. avgusta - Na že šestem košarkarskem turnirju Lancovo '99 so to soboto nastopile štiri ekipe, ki so se med seboj pomerile po sistemu "vsak z vsakim". Čeprav je ekipa Podmesto zmagala kar trikrat, pa je bil v vseh treh srečanjih rezultat še minuto pred koncem izenačen. Toda ekipa Podmesto je imela v svojih vrstah Janeza Demšarja (sicer velik ljubitelj HK Jesenice), ki je tudi sobotni turnir zaključil v njegovem stilu - s trojko v zadnji sekundi tekme pri rezultatu 15 : 15. Drugo mesto je osvojila ekipa Brda, ki je klonila samo v prvi tekmi, tretji so bili domačini Lancovo, ki so si svojo zmago priborili šele po podaljškju, četrti pa so bili tokrat Lipničani.

Rezultati: Podmesto : Lancovo 19 : 15, Lancovo : Lipnica 23 : 21 (19 : 19), Podmesto : Brda 19 : 17, Brda : Lipnica 39 : 22, Brda : Lancovo 23 : 14, Podmesto : Lipnica 18 : 15.

Vrstni red: 1. Podmesto, 2. Brda, 3. Lancovo, 4. Lipnica

Po uspešno izvedenih turnirjih trojk v Podnartu in v Zaki in po uspešnem turnirju na Lancovem pa košarkarje - rekreativce že konec tega tedna čaka še turnir trojk v Kropi. • G. Lavrenčak

Vir: Gorenjski glas, 24. 8. 1999

Rušenje objekta ... Ob robu kareja je načrtovana nova dostopna cesta do železniške postaje, cesta je dvopasovna širine 4,50 m, s pločnikom na zunanji strani. Cesta se zgradi v dveh fazah, v prvi fazi se navezuje na Gorenjsko cesto pri objektu Intertrade, kasneje pa se podaljša in naveže na Kajuhovo ulico. Zaradi izgradnje ceste je potrebna rušitev objekta Cesta svobode 8. V maksimalni možni meri je potrebno ohraniti zelenje nad in pod cesto, ter kasneje celoten odsek na pilotih ozeleniti.

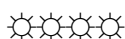
Za potrebe garažiranja vozil prebivalcev starega mestnega jedra se obstoječa skladišča Merkurja spremenijo v dvoetažno garažno hišo.

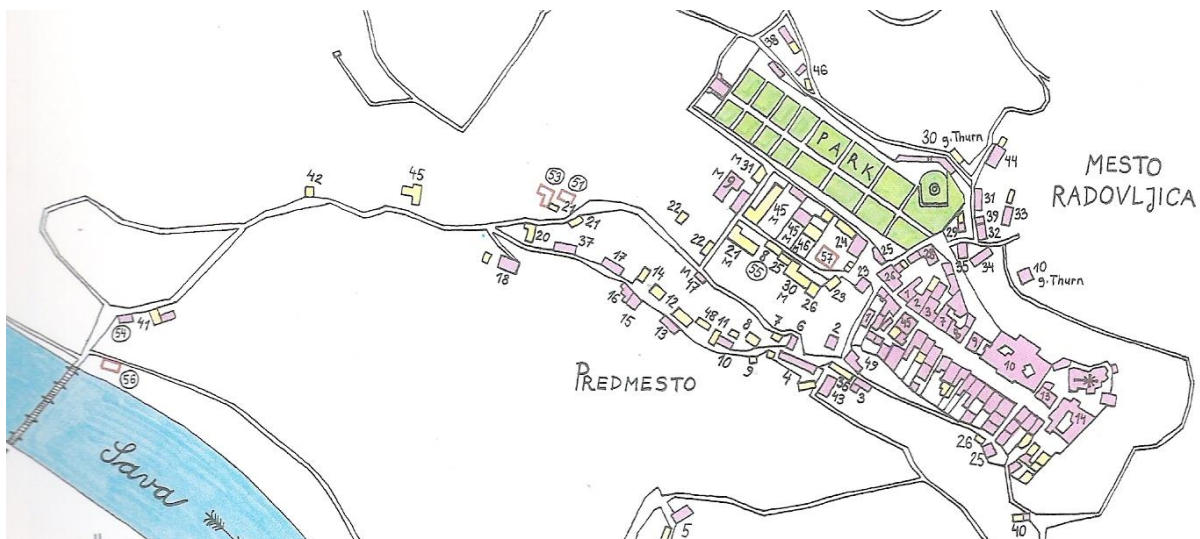
Vir: Uradni vestnik Gorenjske, 19. 10. 1999

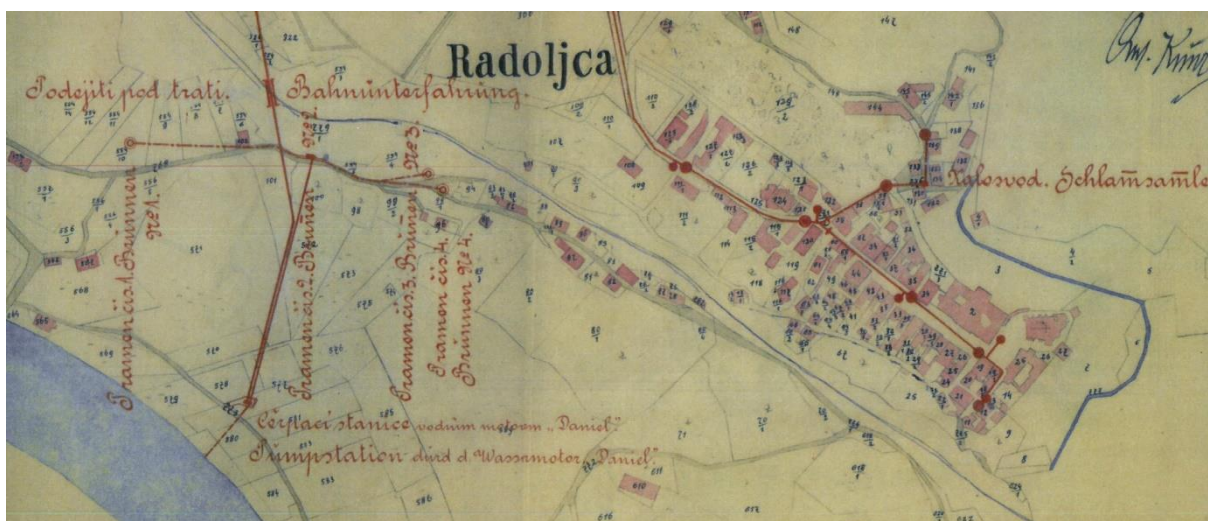
Janez Demšar, Lancovo: »Praznujemo veliko noč. Trenutno sem na sprehodu. Pri nas na Lancovem imamo žeganje okoli ene, v Radovljici šele ob treh. Tako, da prihajam ravno od žeganja. Tudi jajca sem pomagal barvati. To smo počeli danes zjutraj. V ponedeljek pa grem na Brezje, ker tudi »pritrkujem«, tako da bo moj velikonočni ponedeljek kar bolj delaven.«

Vir: Gorenjski glas, 13. 4. 2004

Pod mesto, 1826-68
Vir: Franciscejski kataster (risba Jure Sinobad)
 Op.: Risba prikazuje čas pred gradnjo železnice.

Radovljica in Podmesto, 1902
Vir: Načrt Vodovoda (Kopirnica Sodja)

****

Podmesto (poskus datiranja gradenj hiš):

Pred mostom (desna stran):

V Projarc; k. gostilna Dernič na kolodvoru	1826
Žemljar	1826
Kovač	1826
Podrto	2000

Pred mostom (leva stran):

Cengle	1826
--------	------

Rabič **1826**
Podrto ob gradnji železnice. **1870**
Stari kolodvor 1884 (lesena stavba)
Kolodvor; hišo zgradijo na terenu bivše Rabičeve hiše **1914**
Železniški most 1870 (lesen most)
Zidan železniški most **1914**

Pod mostom (desna stran):

Andrejc / Štajar 1826 (lesena hiša)
Po vojni »Mizarstvo Zupan«, danes podrto. **ok. 2000**
Stari Griželj; k. dimnikarstvo Zalokar. **1826 (FK)**
Ostenk 1826 (lesena hiša)
Podrto ob gradnji železnice. **1870**
Foj **1826 (FK)**
Reman 1826 (lesena hiša)
Podrto ob gradnji železnice. **1870**
Tušek; hišo zgradijo na terenu bivše Remanove hiše **ok. 1900**
Nacet 1826 (lesena hiša)
Podrto ob gradnji železnice. **1870**
Vahtnica; hišo zgradijo na terenu bivše Nacetove hiše **1868**
Stari Srednek 1826 (lesena hiša)
Podrto ob gradnji železnice. **1870**
Berač 1826 (lesena hiša)
Podrto ob gradnji železnice. **1870**
Kovač; hišo zgradijo na terenu bivše Beračeve hiše **ok. 1900**

Pod mostom (leva stran):

Firbar **1826 (FK)**
Ledrar 1826 (FK)
zidana hiša **1864**
Podrto **2005**
Wagner **1826 (FK)**

Podmesto – spodnji del (desna stran):

Zupan Luka **1979**
Griželj **ok. 1915**
Ječevar **pred 1900**
Koteks **1963**
Stara klavnica **1918**
Podrto **1961**
Nova klavnica **1961**
Lsjakar **ok. 1920**
Podrto **1961**
Na Pvan **ok. 1950**

Podmesto – spodnji del (leva stran):

Murenček **pred 1900**
Reman **pred 1900**
Srednek **1826**
Pašnik **1826-68**
Podrta hiša; na foto 1927 je še vidna, na 1933 ne. **ok. 1930**
Ribč 1826-68 (lesena hiša)
Op.: Ga Pogačarjeva je povedala, da je njihova hiša stara 500 let in da so še vidni ostanki stare strojarne!
Nastran **2005**

Op.: Hiše označene z letnico 1826 so vrisane v franciscejskem katastru in so verjetno starejše. Hiše datirane pred 1900 so nastale po gradnji železnice; torej od 1870-1905. Prva fotografija, kjer se jih da videti je razglednica odposlana leta 1905.

Podmesto po drugi svetovni vojni

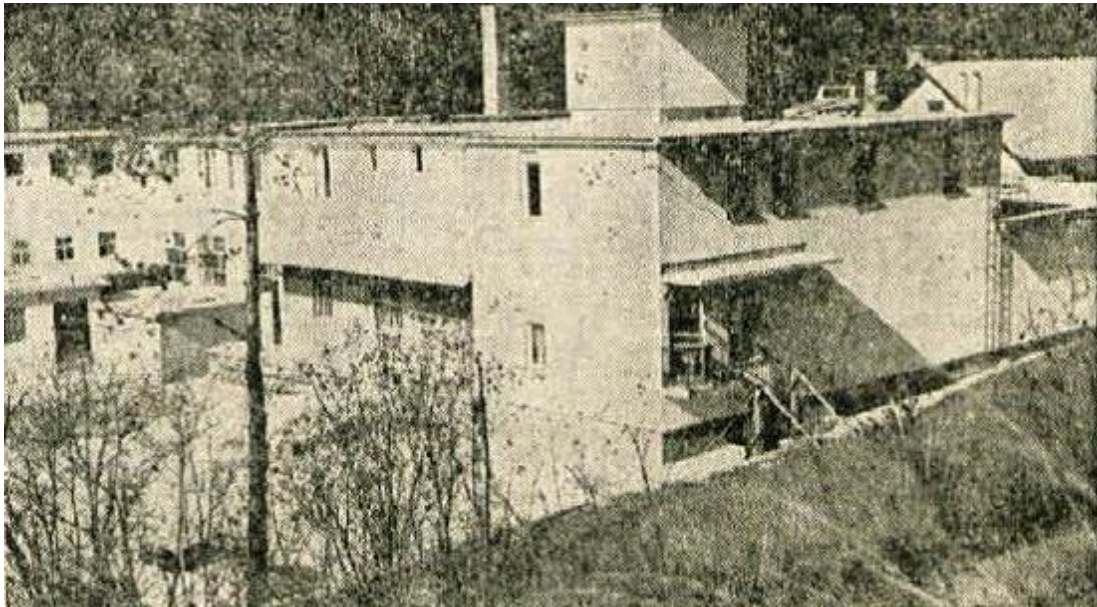
Klavnica Radovljica (Cesta svobode 28)

Nova klavnica, 1961
Vir: Foto kino klub Alpa Radovljica

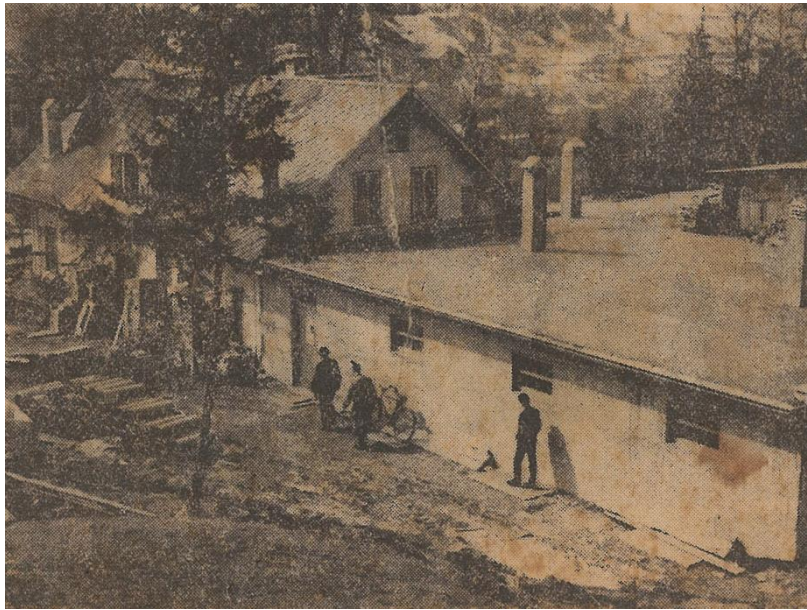
Nova klavnica, 1961
Vir: Foto kino klub Alpa Radovljica

Prenovljena in povečana klavnica Bled
Vir: Glas, 18. 11. 1972

Koteks (Cesta svobode 30)

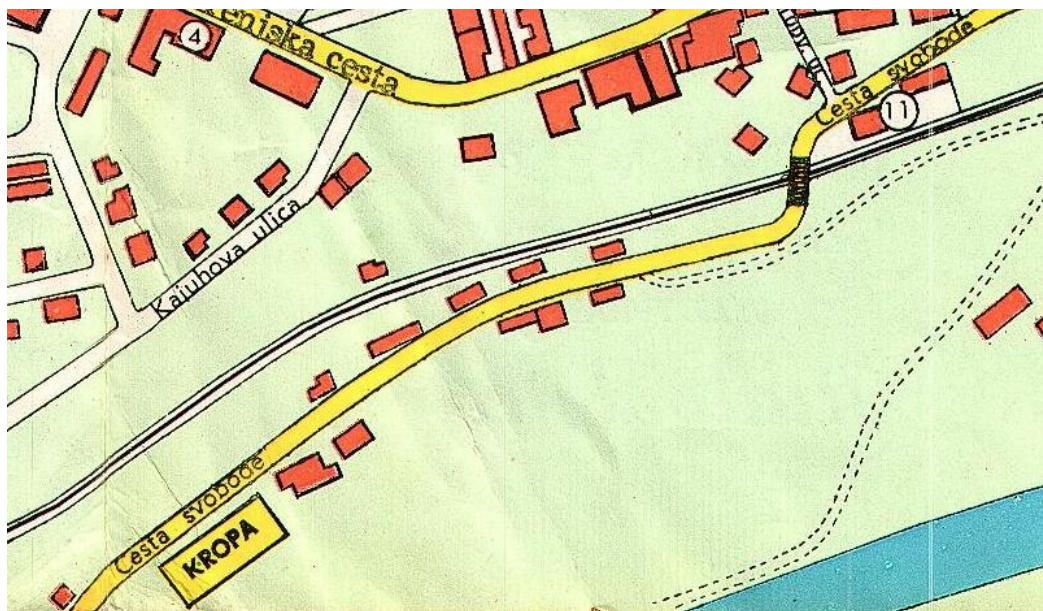

**Poleg radovljiske klavnice je podjetje Koteks zgradilo moderno skladišče kož.
Vir: Glas, 13. 4. 1963**

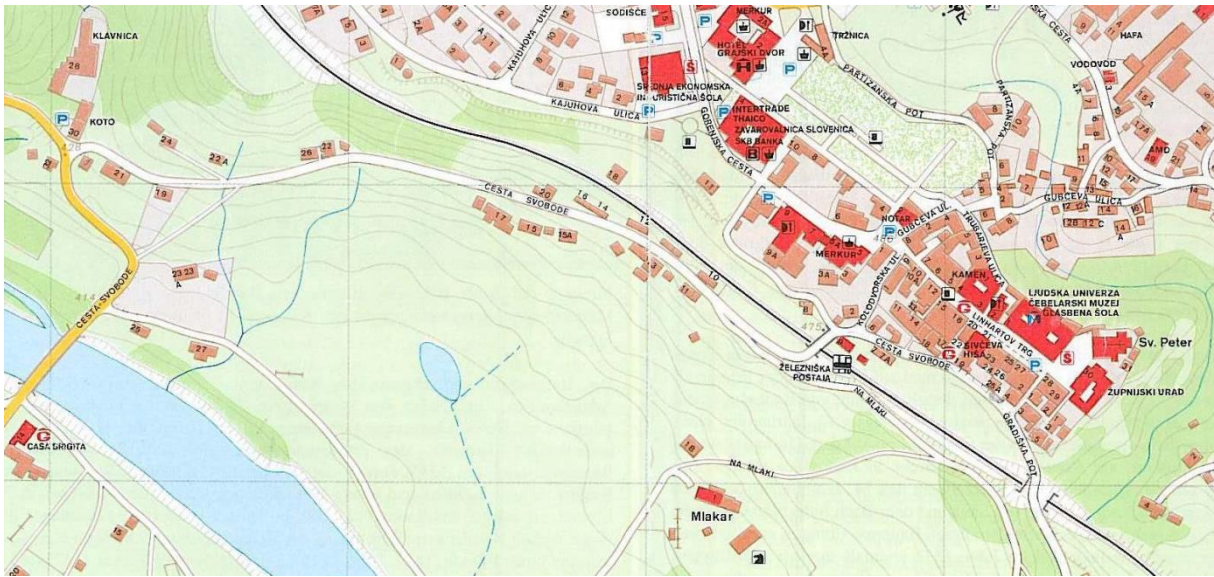
Op.: Hiša na fotografiji je Pr' Ječevar, klavnica pa bi bila na »desno naprej«!

Daljši zapisi o klavnici so v mapi »Gradnja v Radovljici v letih 1960-1975«!

****

**Cesta svobode, 1973
Vir: Načrt mesta Radovljica (naris Ropret)**

Cesta svobode, 1997
Vir: Načrt mesta Radovljica (GURS)

Cesta na Jezerca
Vir: cut-bled.com

Podmesto po letu 2000

Nastran (lastnika Barbara in Brane Nastran, od 2005). / **Cesta svobode 25/a.**

Hiša je bila zgrajena leta 2005.

Nastran, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak - DAR

Vidic (lastnika zakonca Vidic, od 2009). / **Cesta svobode 27/a.**

Hiša je bila zgrajena leta 2009, po načrtih lastnika arh. Bogomirja Vidica.

Vidic, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak - DAR

Resman (lastnika Andrej in Majda Resman) / Cesta svobode 27

Na karti mesta Radovljica leta 1997 je hiša že vrisana.

Hiša na Cesti svobode št 27, 2018
Vir: foto Goran Lavrenčak - DAR

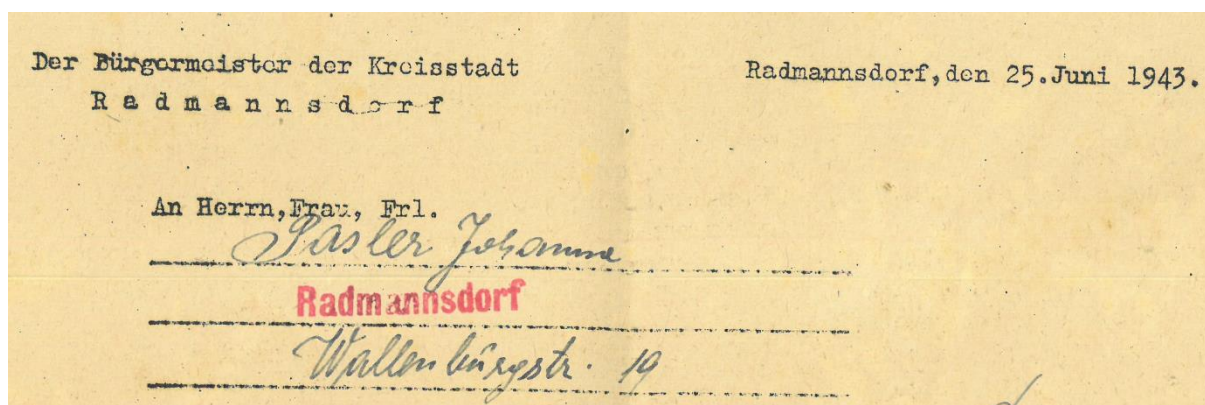
Wallenburg strasse

Prvo poimenovanje Podmesta je bilo med okupacijo, ko je ulica dobila ime po bližnjem Pustem gradu (Wallenberg), po koncu vojne pa je dobilo današnje ime Cesta svobode.

Preimenovanje cest po zaslužnih nemških osebnostih. Radmannsdorf časti svojo preteklost. Prvič - odkar mesto obstoja, so bile ceste поближе označene, pri čemer se ni oziralo samo na zaslužne osebe, temveč je bilo odpravljeno tudi staro neznosno stanje poimenovanja mesta po skupinah ali delih in iz tega sledeča pomešanost hišnih števil. Ceste, ulice in poti so dobile poleg imenovanja po uporabi ali smeri sledeče označbe, katere spominjajo na to, da je v tej stari naselbini vedno plalo nemško življenje in nemška kultura.

»Wallenburgstrasse«. Nasproti Radmannsdorfa se nahaja na nekem griču razvalina Wallenburga, sedeža svoječasnega leibniškega gospostva.

Vir: Karawanken Bote, 7. 2. 1942

Wallenburg str. 19 – Pasler Johanna, 1943

Vir: arhiv Terezija Erman

.....

Morebiti je ta mapa pretrd oreh za nas. Ob gradnji železnice so veliko hiš podrli, stari lastniki pa so dobili nove parcele – vsi bolj proti reki Savi. Tako so se »preselile« tudi nekatere hišne številke, in seveda stara hišna imena. Zato bomo vsakega dopolnila še toliko bolj veseli.

.....

Polni naslovi virov:

Dežela – Kulturnozgodovinski oris Radovljiške ravnine (avtor Jure Sinobad, izajatelj Jure Sinobad, 1999)

Radovljiški barvarji v 18. stoletju – Naše mesto in ljudje IV. (avtorica Tita Porenta; Muzeji radovljiške občine – Mestni muzej Radovljica, 2008)

Klanec siromakov (Iz skrinje spominov; Skrinja 2008, avtor dr. Janez Resman)

.....

Sestavil: Goran Lavrenčak – DAR

Prvič objavljeno: 31. 3. 2017

Dopolnjeno: 1. 6. 2018